

BLAND GRISAR MED
JULIA LINDEMALM

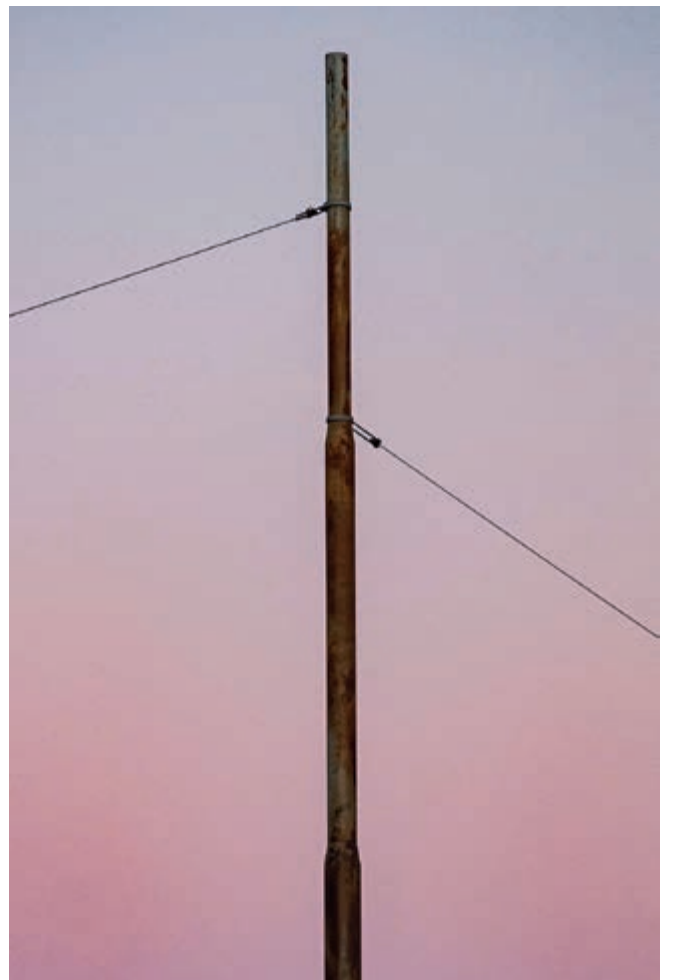
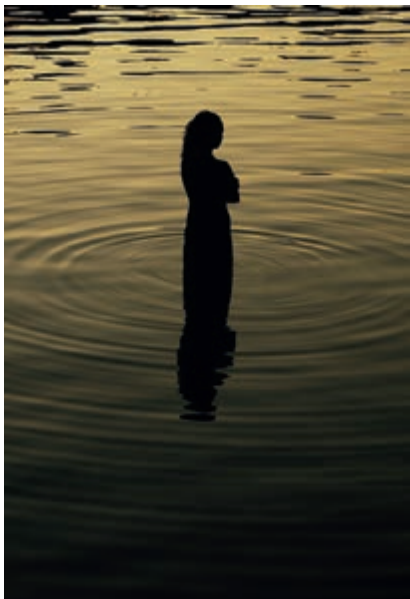
MAKTENS BILDER

**SENAY BERHES
NÄRVARO**

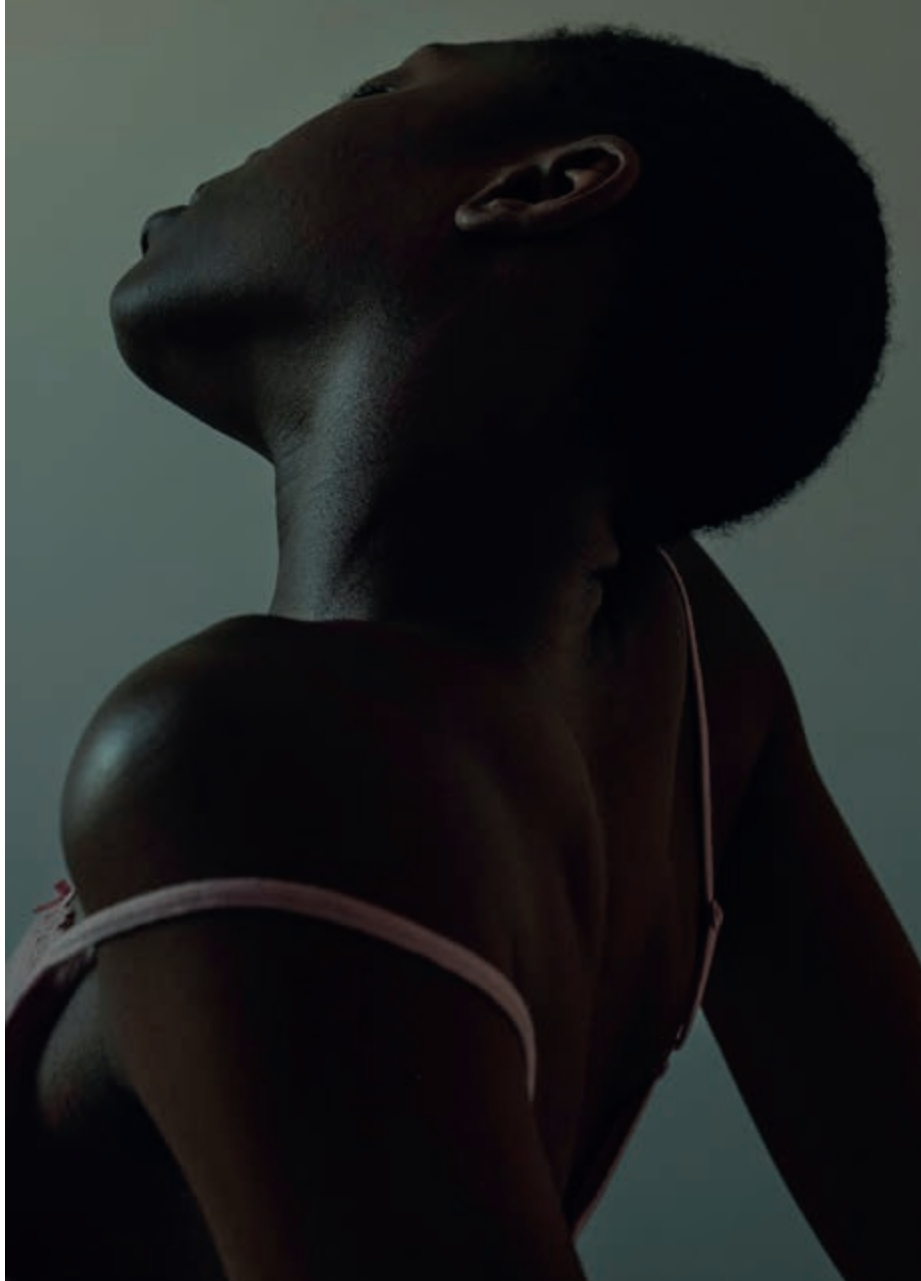
Fotografisk Tidskrift #2/2025

NAMN Senay Berhe.
HEMSIDA senay.se
BOR I Stockholm.
AKTUELL Med
Kungliga Konsthög-
skolans kandidat-
utställning.

SENAV BERHE har gått den omvända vägen för att hitta till fotografi. Där många går från rörligt till stillbild har han gjort tvärtom. För det var filmare han skulle bli.

Som 16-åring tjatade han till sig en plats på en reklamfilmsinspelning, och produktionsassistentjobben fortsatte efter gymnasiet. Samtidigt

hade musikvideorna sin gyllene era, och MTV pumpade ut kreativa små mästerverk av regissörer som Spike Jonze, Spike Lee, Mark Romanek och Hype Williams.

Starkt inspirerad av de amerikanska filmarna skapade Senay Berhe musikvideor för Blues, Latin Kings, Ison & Fille och flera andra i den svenska hiphop-scenen. Han filmade också dokumentärer och arbetade med konstplattformen Afripedia, samtidigt som han också målade.

– Men jag kände till slut att jag ville till stillbilden. Jag är fascinerad av att försöka fånga tiden och förlänga stunder. Från måleriet har jag med

mig komposition, och berättandet har jag från filmerna. Jag vill se mina bilder som små tavlor som ska kännas tidlösa samtidigt som de är i nuet.

2016, som 37-åring, började Senay lägga upp sina fotografier på Instagram och uppdragen började så smått rulla in. Bakom sig hade han en termin på Grundläggande fotografisk utbildning (GFU) på Högbergsgatan i Stockholm och det han snappat upp när han följt med sin morbror när han fotograferade och filmade eritreanska bröllop.

Numera har Senay Berhe en gedigen kundlista med uppdrag för bland andra Nike, H&M, AMF, Chimi,

Häagen-Dazs, Adidas, Casall, Peak Performance och Nordiska Galleriet.

– Det verkar som att folk gillar det personliga, att det finns värme i bilderna, liksom något autentiskt.

Apropå omvänd karriärväg, som 42-åring satte sig Senay i skolbänken igen, och nu går han tredje året på Kungliga Konsthögskolan och arbetar bland annat med skulptur i olika former.

– Jag sökte faktiskt in första gången redan för tjugo år sedan, men kom inte in. Även om jag arbetar med olika typer av konstnärliga uttryck nu, kommer fotografiet alltid finnas med som det centrala.

/ OSKAR HAMMARKRANTZ

hej

OSKAR
HAMMARKRANTZ
CHEFREDAKTÖR (TF)

medverkar

Fulhetens revansch

DET HÄR ÄR MITT FÖRSTA nummer som chefredaktör medan Jenny Morelli utbildar sig till trädgårdsmästare. När en kompis fick höra om mitt nya uppdrag kom den självklara frågan direkt: »Så, vilken är världens bästa bild? Du som ska vara expert nu.« Frågan var till största delen på skämt, men jag började ändå tänka.

Jag hade kunnat säga något om man inte kan jämföra olika typer av fotografi och »bäst« är subjektivt och så vidare. Eller så hade jag bara kunnat drämma till med *Lunch atop a Skyscraper* eller någon annan oklanderlig klassiker och gått vidare med livet. Men frågan gnagde i mig. Och tankarna vandrade tillbaka till en bild jag en gång sett i en blaskig brittisk tabloid.

En bild på artisten Nick Cave på scen tillsammans med modellen Kate Moss, vid en insamlingsgala för palestinska barnsjukhus, tagen 2010. Egentligen uppfyller bilden alla kriterier för ett dåligt fotografi. Kompositionen är slafsigt slarvig, ljussättningen är, mildt uttryckt, »osmickrande«. I bakgrunden hänger en grått logobeprydd backdrop och någonstans kanske skärpan gömmer sig.

Men bilden får mig att stanna till, och den har följt med mig i snart 15 år. Den medelålders rocksångarens stänkande uttryck, där ansiktsmusklerna inte längre orkar kämpa mot gravitationen, den en gång så atletiska rocksparken som numera inte når över knät, de nötta, tunna herrstrumporna, det glesnande hårfästets tunna stripor.

Och så Kate Moss, supermodellen vi sett perfekt poserande på så många bilder, här helt förlorad i stunden, festen, musiken.

Att jag själv varit ett stort fan av Nick Cave sedan jag såg honom äntra scenen i en konsertlokal i Hamburg 1987, klockan fyra på morgonen, väger förstås in. Hade bildens huvudperson varit någon jag inte själv haft en relation till, hade jag knappast upptäckt alla de små nyanserna.

RICHARD YOUNG/SHUTTERSTOCK

Bilden är tagen av den brittiske fotografen Richard Young, som sedan han började arbeta 1974 varje dag och kväll plikttröget gett sig ut och fotograferat. En sällan omsjungen hjälte som den där kvällen 2010 nog hellre suttit hemma med en kopp te än stått vid ett öklubbigt kravallstaket och dokumenterat Kate Moss tamburinkonster.

Men han var där. Och han tog bilden. Det är allt som räknas. Om ingen tar även de mediokra bilderna har vi snart inga fotografier kvar. För det finns nämligen en extra dimension som gör bilden både »bra« och »viktig«. Den hade aldrig kunnat skapas med AI.

Inte ens den främste promptaren hade kunnat ge ett AI-program instruktioner att skapa denna oskarpa, uselt ljussatta och röriga bild. AI-programmen tränas på de vackra och perfekta bilderna, och skapar därefter liknande. Men det operfekta, röriga och gripande har AI, tack och lov, ännu väldigt svårt att skapa. 🤖

MARTIN GELIN

PRIVAT

Jag är författare och journalist och arbetade i många år som

USA-korrespondent, men bor nu i Paris och skriver regelbundet för *The Guardian* och *Dagens Nyheter*. Min senaste bok är »Imorgon är jag långt härifrån: ett avskedsbrev till USA«. I detta nummer skriver jag om Stephen Shores blick på USA.

ELIN LILJERO ERIKSSON

RICHARD LILJERO ERIKSSON

Jag är frilansjournalist, redaktör och författare till flera böcker,

varav jag i två fördjupar mig i vikten av relationer och mötet med andra människor. I det här numret av *Fotografisk Tidskrift* möter jag fotografen Julia Lindemalm som utforskar djuren och vad vi som människor kan lära oss av dem.

SOPHIE TISELL

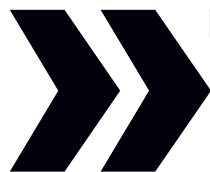
PRIVAT

Jag är redaktör och skribent med *Svenska Dagbladet* som främsta

uppdragsgivare. I det här numret träffar jag Jezzica Sunmo, som tipsar om att ha dubbla minneskort när man reser till platser där det kan vara känsligt att fotografera.

BERÄTTA DIN STORY

Vill du berätta om när allt gick åt helvete, skriva en gästkrönika om något som ligger dig varmt om hjärtat eller dela med dig av dina inställningar, hör gärna av dig.

För det finns nämligen en extra dimension som gör bilden både »bra« och »viktig«. Den hade aldrig kunnat skapas med AI.

40 Anette Nilssons bok »Allt eftersom«.

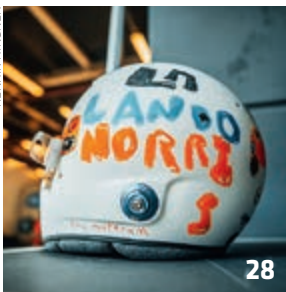
»Konsten ska finnas där som ett andrum, en lucka ut mot något annat, utanför jobbet och arbetslivet.« 22

DENISE GRUNSTEIN

22

HENRIK RINGNÉR

28

PER ENGLUND

40

Portfolio / Senay Berhe / 1
Hej / Fulhetens revansch / 6
Aktuellt / Framgångar i FEP / 8
Gästkrönikan / Simon Johansson / 9
Aktuellt / Ny bok om Nykvist / 10
5 frågor / Hampus Brink / 11
Porträtt / Julia Lindemalm / 12
När allt går åt helvete / Jezzica Sunmo / 20
Tema / Maktens bilder / 22
Porträtt / Henrik Ringnér / 28
Tankar om en bild / Martin Gelin / 34
På jobbet / KB digitaliserar / 36
Kritik / Nya fotoböcker / 40
Bransch / Nya drönarregler / 42
Teknik / Bredda kompetensen / 44
Inställningar / Camilla Svensk / 45
Enkäten / Spara till semestern? / 46
Stipendiat / Anders Alm / 47
Fråga juristen / Gäller ängerrätten? / 47
Förbundssidor / Ny styrelse vald / 48
Styrelsen har ordet / Anna Nordström / 49
Utställningar / Över hela landet / 50

aktuellt

GATUFOTOFEST I GÖTEBORG

För femte året i rad är det dags för Gothenburg Street Photo Festival. I år äger festligheterna rum den 12–13 september. Även i år är festivalplatsen klassiska biografen Aftonstjärnan på Lindholmen. Bland årets föreläsare märks Martin Parr, Pau Buscató och Helge Skodvin.

PRISAD MODIGH

Hannah Modigh, som också är aktuell med utställningen »On Being Family« på Fotografiska, tillsammans med Anna Clarén och Ewa Stackelberg, tilldelas Lennart af Petersenspriset. Priset avser att belöna en fotograf som på ett personligt och konstnärligt vis berättar något väsentligt om Stockholm som livsmiljö.

Prissumman är på 100 000 kronor och Hannah Modigh får dessutom ställa ut sina verk i projektet »Archive of Living«, som följer ett daghärberge och akutboende för kvinnor i hemlöshet i centrala Stockholm, på Stadsmuseet.

REKORDDYR LEICA

Ingen har väl missat att Leica i år fyller 100 år. Förutom en rad utställningar på gallerier runt om i världen firar man också med en specialauktion i tyska Wetzlar den 27 juni. Huvudnumret är en förserieprototyp av Leicas första kamera med serienummer 112. Kameran har ett förväntat utropspris på mellan 1,5 och 2 miljoner euro.

JOHANSSON HÄNGER PÅ ARLANDA

SEDAN 2005 har Arlanda välkomnat resenärerna med utställningen Welcome to my Hometown. Totalt finns 88 porträtt av kända stockholmare. Senaste tillskottet är en bild föreställande Benjamin Ingrosso. Fotografen bakom porträttet är Andreas Johansson, och bilden är ursprung-

ligen en promotionbild som togs i samband med ett skivsläpp i januari 2024.

BLI SVENSK MÄSTARE

DEN 30 JUNI stänger anmälan till SM i Fotografi. Prisutdelning, galamiddag och SM-dagar äger rum i Enköping den 2 till 4 oktober. Mer info på smfotografi.se.

Ingrosso av Andreas Johansson.

MARTINA WÄRENFELDT

En av bilderna som gav Martina Wärenfeldt utmärkelsen Golden Camera i kategorin People & Portrait.

Svenska framgångar på FEP

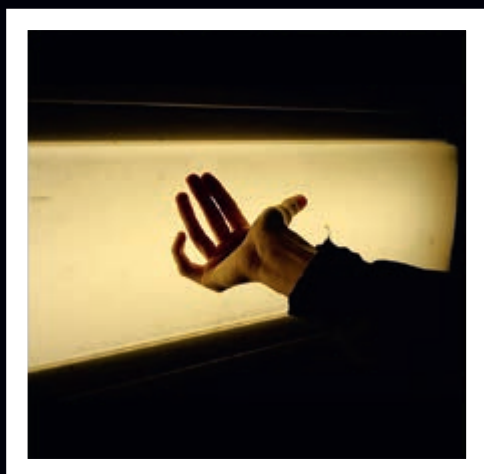
DEN 26 APRIL BELÖNADES ett antal fotografer på FEP Awards i Köpenhamn (Federation of European Professional Photographers) och ett flertal svenskar tog hem fina priser. Martina Wärenfeldt tog guld i klasserna »Domestic Animals« och »People and Portrait« och dessutom en femteplats i »Fashion and Beauty«. I den sistnämnda klassen tog Therese Asplund hem guld. I klassen »People and Portrait« tog dessutom Anna Arvidsson hem sjätteplatsen, och Carina Heed sjundeplatsen. Hanna Neret tog också en femteplats i kategorin »Illustration and Fine Art«.

I INSTAGRAMFLÖDET

PETER CEDERLING

När arbetsdagen är slut ger sig Peter Cederling ut och dokumenterar Södermalms fram- och baksidor. @CEDERLING

ELSA HAMMARÉN

Elsa Hammaréns flöde är en inspirerande blandning av uppdrag, egen konst och fängslande porträtt. @elsa.hammarén

EDVIN KARLSSON

Med en läckande gammal Canon AE-1 P och några filmrullar ger sig Edvin Karlsson ut i Hälsingenatten @edvinkarlssonphoto

SJÄLVPORTRÄTT

gästen

SIMON JOHANSSON
FOTOGRAF &
SKRIBENT

Gränslös fotografi är att utmana sig själv

SÄG GRÄNSLÖS FOTOGRAFI och många tänker antagligen på fotografer som utnyttjar sexuella situationer, som fotar utsatta människor utan förmåga att säga nej eller likt Bruce Gilden kastar blixtar i ansiktet på oförberedda människor på stan. En mer ordagrann betydelse är den att fysiskt söka sig utanför Sveriges gränser. Jag tänkte på detta när jag nyligen fick ett gott råd av en fotograf med lång erfarenhet. »Nöj dig inte med Sverige!« uppmanade hen mig och menade att jag inte kan komma mycket längre här. Hen pekade på att förutom att det för fotografer finns väldigt få utställningsytor i landet så är de stora kulturinstitutionerna ganska ointresserade av foto. Kulturredaktioners nonchalans och okunnighet ska vi inte ens tala om. Det är inte osannolikt att alla oskrivna artiklar, osända tv-program och opublicerade bok- och utställningsrecensioner har bidragit till det låga intresset för foto i det här landet. I södra Europa hittar man ett betydligt mer fotovänligt klimat. I Frankrike till exempel är det självklart att värdera fotografi lika högt som andra konstformer. Kanske ska jag lyssna på min kollega och söka mig utomlands för att hitta fler arenor. Gränslös fotografi, som sagt.

Det är dessutom svårt för en dokumentärfotograf att nå ut i Sverige just nu. Här är det konceptuell fotografi som gäller för tillfället. Eller som jag kallar

Fotografen fjärrar sig från sitt objekt och det yttrar sig gärna i alla dessa ryggar och inzoomade människor man ser i flödet.

den: begränsad fotografi. Ett konceptuellt projekt är omständligt teoretiskt och har strama ramar. Och gärna en manual för att betraktaren ska förstå bilderna. Jag hårdrar, jag vet. Men tyvärr skapar inte regelverk en plats för spontana utflykter i det okända – jag känner skaparglädjen sina och andnöden tillta. Nej, jag vill ha det snabbt och oanalytiskt.

Om jag ska fortsätta hårdragandet så finns det en annan självorsakad inskränkning, nämligen avgränsad fotografi. Eller ska man kanske säga avlägsen fotografi? Fotografen fjärrar sig från sitt objekt och det yttrar sig gärna i alla dessa ryggar och inzoomade människor man ser i flödet. Och skott från höften. Här är fotografen en kamouflerad jägare, en prickskytt, som smyger i gathörnen och som gömmer sig bakom sitt vapen. Det är dokumenterande fotografi när den är som sämst. En bra bild ska skapa frågor, inte ge svar. Jag vill ruska om alla dessa gatufotografer och fråga: varför vågar du inte se den du fotograferar i ögonen?

»Ja, men du då?« frågar ni er med rätta. Jag erkänner, jag har också gjort mig skyldig till att huka i gatufotografins mörkaste skrymslen. Men i dag försöker jag inte gömma mig. Mitt mål är att arbeta på ett fritt, intuitivt och lekfullt sätt. Och då måste jag vara beredd att ge av mig själv. Möta den där blicken. Blotta mig för att skapa tillit. Varför skulle annars den jag fotograferar vilja visa sig sårbar?

Att ta sig utanför bekvämlighetszonen, såväl i Sverige som utomlands, det är gränslös fotografi. 📷

aktuellt

MAGNUM SOM SERIEBOK

Legendariska bildbyrån Magnum släppte redan 2022, i samband med sitt 75-årsjubileum, en seriebok där läsaren får följa historierna bakom klassiska bilder av fotografer som Robert Capa, Gerda Taro och Henri Cartier-Bresson blandat med spännande anekdoter. Fram till nu har boken, »Magnum Generations«, endast funnits på franska, men planen är att en Kickstarter-kampanj ska samla in pengar till en utgåva även på engelska.

Mikael Olsson, Oaxen.

MIKAEL OLSSON PÅ EXPORT

Mikael Olsson är mest känd som arkitektur- och inredningsfotograf, men nu visas hans matrelaterade bilder från insomnade stjärnkrogen Oaxen i både Norge och USA. Bilderna ingår i utställningen »New Nordic. Cuisine, Aesthetics and Place«, som visas på Nasjonal-museet i Oslo 23 maj till 14 september och därefter på Nordic Museum i Seattle USA från den 7 november.

MISSA INTE PLANKET

Den årliga utomhusutställningen Planket på Södermalm i Stockholm äger i år rum den 16 till 17 augusti. Planket har funnits sedan 1982, och förra året lockade ungefär 300 fotografer drygt 20 000 besökare med sina bilder.

Ralph Nykvists bildskatt i snart nyutgiven bok.

Ny bok om Ralph Nykvist

GATUFOTOGRAFEN OCH FOTOSKRIBENTEN Ralph Nykvist gick tyvärr bort i mars i år. Men hans bilder och texter lever vidare i en ny bok. Bakom boken, som har arbetsnamnet *Ralph Nykvist samtalar med ...*, står Thomas H Johnsson, Karin Strandberg och Christer Strandberg som under drygt två års tid samlat och sammanställt Ralphs texter, bland annat intervjuer med Diane Arbus, André Kertész, Duane Michals och Martine Franck.

Boken, som också innehåller inte tidigare visade bilder av Nykvist, planeras att ges ut i samband med Bokmässan i Göteborg i september.

Ur Lars Tunbjörks »Landet utom sig«.

VNUK GÖR TEATER AV TUNBJÖRK

DANSAREN, koreografen, dramatikern och regissören Anna Vnuk gör teater av Lars Tunbjörks fotobok *Landet utom sig*,

där dansare och skådespelare intar scenen på Kulturhuset med premiär den 12 september. Tunbjörk uppmärksammas också genom en utställning med samma namn som

pjäsen och fotoboken. Utställningen pågår den 18 september–18 januari 2026 på Kulturhuset Stockholm.

EN SVENSK FOTOKANON?

SOM BEKANT har regeringen ombett en kommitté att ta fram en svensk kulturkanon. Förutom kommitténs egna förslag har också allmänheten haft möjlighet att på hemsidan kulturkanon.se lämna egna förslag.

I skrivande stund har endast ett fåtal fotorelaterade förslag kommit in, nämligen Sune Jonssons samling vid Västerbottens museum, Lars Tunbjörks *Landet utom sig*, Elisabeth Ohlsons *Ecce Homo* samt Lennart Nilssons *Ett barn blir till*.

NAMN Hampus Brink.
BOR Göteborg.
AKTUELL Med
ett nytt fotolabb
i Göteborg.
HEMSIDA
bildskanning.com
INSTAGRAM
@bildskanning

5 frågor

Vill omfamna det analoga

Hur kommer det sig att du startade ett nytt fotolabb?

– Jag har i flera år jobbat med kameror på stora filmspelningar, men filmjobben har blivit färre, så jag behövde något vid sidan av frilansandet. Samtidigt har jag digitaliserat äldre bilder och märkt att intresset för analogt fotograferande växer. Jag ville skapa ett labb som helhjärtat omfamnar det analoga – en plats där fotografer möts av inspiration, inte studentplakat och fågelkikare.

Du beskriver en ny generation analoga fotografer, vilka är de?

– Det är fotografer uppvuxna i en digital värld som nu fått upp ögonen för det analoga.

Många har sett analoga bilder i barndomens fotoalbum men aldrig själva fotat analogt. När de nu gör det, vill de ha bilderna digitalt.

Vad är den största utmaningen i att digitalisera bilder?

– De flesta bilder jag digitaliserar är diabilder, men jag arbetar även med

negativ och pappersbilder – nästan alla format. En stor utmaning är att många äldre negativ och diabilder har legat undangömda och samlat damm, vilket kan vara svårt att få bort effektivt.

Hur ser du på utvecklingen av fotografi framåt?

– Vi har länge levt i en digital värld där allt ska vara perfekt – filtrerade bilder på sociala medier och en ökande mängd AI-genererade bilder. Jag tror att många söker en motreaktion,

där det analoga och dess imperfektion blir eftertraktat.

Vad är ditt främsta tips för att fotografera analogt?

– Börja bara! Man lär sig snabbt hur man ska tänka och ser världen på ett nytt sätt när man måste vara mer sparsam med bilderna.

Ett annat tips är att överexponera något – film mår oftast väldigt mycket bättre av för mycket ljus snarare än för lite.

/ JONNA DAGLIDEN HUNT

I över ett decennium har Julia Lindemalm utforskat människans komplexa relation till djur. Det som började med en blick från en säl har nu kulminerat i att försöka visa grisars skönhet.

TEXT **ELIN LILJERO ERIKSSON**

FOTO **JULIA LINDEMALM**

Grymt jobbat

En kort blick genom ett fönster, det var så det började. På andra sidan fönsterglasat på Odense zoo hade en säl målmedvetet simmat mot Julia Lindemalm, som en tyst budbärare.

– Den tittade rakt in i mina ögon och det gav mig sådan omedelbar reaktion att jag började gråta. Det berörde någonting i min själ som jag inte kan sätta ord på, men det väckte någonting i mig, säger hon.

Det var under en konsert med Taken by trees där snöleoparder projicerades i bakgrunden som idén att fotografera djur på djurparker först föddes, dock med ett visst tvivel.

– Jag trodde inte att det skulle vara så intressant för andra, att jag snarare behövde göra något mer traditionellt, om människor. Men jag kunde inte släppa mötet med sälen, det upptog mig verkligen. Till slut insåg jag att jag inte hade något val.

Över ett decennium har gått sedan det där ögonblicket som skulle bli starten på fotografen Julia Lindemalms mångåriga arbete med att utforska människans relation till djuren. Ett konstnärskap som resulterat i fotoböckerna *Katt People* (2017) och *Zoo World* (2018), flera separatutställningar och hennes senaste projekt, *Schwein*, som nu alla märks i hennes hittills största utställning, *De andra*, på Arbetets museum i Norrköping.

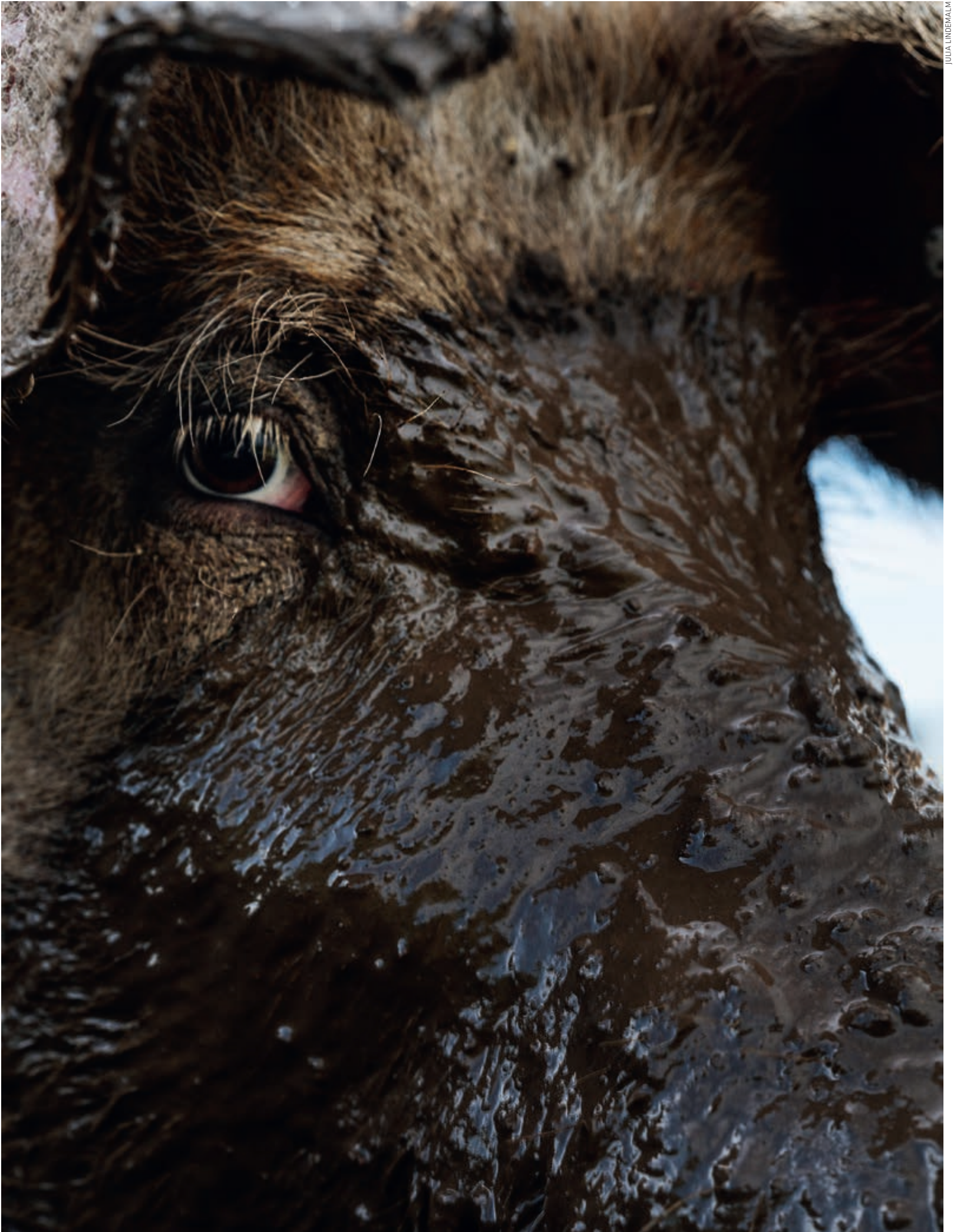
– När jag tänker tillbaka på mitt liv kan jag se att jag alltid har haft en blick för djur. Jag tror det nästan är biologiskt – jag kan uppleva någon form av samhörighet med dem.

När blickarna utbyttes på Odense zoo var Julia Lindemalm verksam som frilansfotograf för olika tidningar. I ryggen hade hon utbildning från Ålsta och Östra Grevie folkhögskola och en kandidatexamen i bildjournalistik vid Mittuniversitetet

JULIA LINDEMALM

JULIA LINDBERGLIN

JULIA LINDEMALM

ÅLDER 41 år.

FAMILJ Sambo och två barn, 6 och 3 år, samt en hund, 13 år.

BOR Malmö, men har kontor i Köpenhamn.

GÖR Frilansfotograf.

FAVORITKAMERA

Mamiya Rangefinder 7.

AKTUELL Med utställ-

ningen »De andra« på

Arbetets museum

i Norrköping.

i Sundsvall. Att hon skulle bli fotograf kunde man ana redan under uppväxten i Blekinge.

– Vi hade en pocketkamera hemma och jag minns att jag arrangerade olika scener med mina Barbies som jag sedan fotograferade. Jag tror att min kärlek till fotografi handlar om bilder. Jag målade också en hel del som ung men det var alltid ett försök att vara fotorealistic i mina teckningar – det fanns något med verkligheten som lockade mig.

Men efter några år som frilansfotograf för tidningar som Sydsvenskan, Göteborgs-Posten och danska Politiken upplevde hon en slags tomhet.

– Jag sökte efter ett djupare, eget projekt. Jag har alltid varit väldigt värderingsdriven och velat påverka världen på något sätt.

Det fick henne att ta en paus för att åter fördjupa sig i bildjournalistiken, nu vid Danmarks medie- och journalisthögskola.

– Där insåg jag att för att kunna berätta om andra måste jag först förstå mig själv – min blick är formad av allt jag bär med mig. Jag gjorde därför ett väldigt självvranssakande projekt där jag återvände till min gamla högstadieskola och levde i min tonårsångest i tre veckor. Det var något jag behövde bearbeta, något jag var tvungen att konfrontera.

Kanske var det också den erfarenheten som gjorde att tårkanalerna omedelbart kunde öppnas på vid gavel vid mötet med sälen inte långt senare. Året var 2011 och ett år senare briserade plötsligt två stora djuparksskandaler: Parken zoo i Eskilstuna visade sig ha avlivat flera sällsynta och

hotade djurarter, och tidigare anställda på Ölands djurpark vittnade om allvarlig vanvård. Hemma i datorn hade Julia Lindemalm över ett års arbete där hon skildrat djurens liv på olika djurparker i Europa och USA.

– I samband med skandalerna kunde jag få min första publicering. Sydsvenskan publicerade bilderna och drog på dem stort i helmagasinet. Helt omedvetet var jag rätt i tiden.

Hon var däremot före i tiden, när hon året därpå hittade Joe Exotic, eller Tiger King, som han långt senare kom att bli världskänd som efter att ha skildrats i den omtalade Netflix-dokumentären med samma namn 2020.

– När jag hade fotograferat på djurparker ville jag fortsätta utforska ämnet och träffa människor som faktiskt lever med vilda djur. Det var då jag hittade Joe. Jag mejlade honom och frågade om jag fick besöka honom i Oklahoma. Han var oerhört fåordig och sa bara »okej«.

Julia tog honom på orden och satt snart på ett plan över Atlanten. Den excentriske och skandalomsusade före detta zooägaren Joe Exotic, som i dag avtjänar 22 år i fängelse efter att bland annat ha försökt leja en man att mörda en djurrättsaktivist, drev då Greater Wynnewood exotic animal park – ett zoo med hundratals exotiska djur i fångenskap.

– Det var väldigt speciellt och obehagligt att komma dit. Hans park var full av människor som var helt lojala mot honom, och där fanns djur i bur efter bur. Han höll också på med genetiska experiment, som att para lejon och tigrar för att skapa liger – enorma djur som aldrig slutar växa.

»Joe Exotic höll på med genetiska experiment, som att para lejon och tigrar för att skapa liger.«

»De var både söta och monstruösa på samma gång. Det slog mig då hur lågt grisar värderas.«

Du fotograferade honom tillsammans med en tiger, hur var det?

– Han var väldigt posande, vilket var en utmaning eftersom jag alltid söker det som finns bakom fasaden. Dessutom använde jag Mamiya Rangefinder 7 – en kamera som var väldigt svår att få till skärpan med när motiven var så rörliga. Det var också spännigt att stå i samma bur som en tiger. Men jag hade modet, och det var det viktigaste då.

En helt annan typ av mod krävdes under Julias senaste projekt, *Schwein*, där hon fotograferat grisar.

– Jag var på ett uppdrag och skulle fotografera kor som får gå med sina kalvar hur länge de vill, eftersom det är väldigt ovanligt. Men på samma gård fanns jättemånga frigående grisar. Och precis som när jag mötte sälens blick på Odense zoo, startade mötet med grisarna något slags process inom mig som jag först inte kunde definiera. Men som jag inte kunde släppa.

Hon återvände till gården och fick tillåtelse av ägarna att fotografera grisarna.

– Det var någonting med dem som jag inte kunde få grepp om. De var både söta och monstruösa på samma gång. Det slog mig då hur oerhört lågt grisar värderas i världen. Fascinationen av att se dem i kombination med en vilja att komma bakom och att visa det som annars inte syns gjorde att jag fortsatte besöka dem.

Men det skulle bli ett tidskrävande projekt, för grisar är inte som andra djur.

– Jag hade jättesvårt att närma mig dem. Både jag och grisarna var rädda. Först försökte jag smöra för dem med olika grönsaker, men de föll inte för det. Utan det handlar om närvaro och att förmedla att jag inte ville skada dem, bara vara nära dem.

Nyckeln låg i att ha tid, att släppa allt runtomkring och vara fullkomligt i nuet.

– Det var otroligt starkt när jag till slut lyckades och fick komma nära suggorna som diade. Jag såg att de tittade på mig i ögonvrån, men de rörde sig inte – de låg kvar. Det var som att de faktiskt accepterade mig. Så småningom kunde jag till och med märka att vissa ville bli fotograferade, de kom mot mig och nästan poserade.

Du har sagt att grisar är det svåraste du fotograferat ...

– Ja, jag köpte en analog småbildskamera för att jag tänkte att jag behövde vara snabb. Men jag

gillade inte uttrycket. Sedan testade jag att plåta med min gamla Hasselblad-panoramakamera, likaså med min Mamiya Rangefinder 7. Men när jag till slut provade en digital mellanformatskamera – då hände något. Jag kunde komma riktigt nära och samtidigt jobba snabbt.

Hon upplevde också att det var en utmaning att ta bilder som visade grisarnas skönhet.

– Vi har ett skönhetsideal som är motsatt grisens utseende – stora ögon, liten näsa, smal kropp och långa ben. Det är något med de små ögonen och trynet som inte tilltalar oss människor. Så jag arbetade mycket med att fotografera dem i vackert ljus under tidiga sommarmorgnar och sena sommarkvällar samt att fokusera på att framhäva vissa detaljer.

Medan Julia fotograferade grisarna bröt pandemin ut, därefter Ukraina-kriget.

– Det var som att världen slöt sig och tyngde ner axlarna på oss. Att då få ligga i en halmhög med sussande grisar runt sig var en befrielse.

Under samma period blev hon också gravid och fick två barn.

– Jag kunde identifiera mig med suggorna: att vara en kropp som är till för någon annan, i det magiska att vara någon som ger liv. Men även i tröttheten som kan komma över en som nybliven mamma, och i de nyfödda kulingarna som var på suggorna konstant. Jag såg också tonårs-grisar som juckade på varandra. Det fanns speglingar av alla perioder i livet. Det var existentiellt.

Hon beskriver grisarna som riktiga livsnjutare.

– De njöt i solen, sträckte ut sig eller låg och tryckte mot varandra så att de skulle bli varma. När det blev för varmt kunde de lägga sig ner i en gytjepöl. De var också busiga och skojade med varandra. De är oerhört sociala, njutningsfulla och roliga.

Kan vi lära oss något av dem?

– Jag tror att vi i mötet med djur får tillgång till andra delar av oss själva. Kanske vi kan komma åt lite mer av kärnan i oss själva.

Det – men framför allt strävan efter att värna om djuren genom att skildra dem ur nya perspektiv och på oväntade sätt – är något Julia Lindemalm beskriver som sin främsta drivkraft. Genom konstnärskapet får hon utlopp för sin vilja att påverka världen.

– Djur är helt essentiella för vår överlevnad, inte minst för vår psykiska hälsa. Vi behöver dem. Det är därför jag fokuserade på att fotografera de frigående grisarna. Ska vi se grisar på ett nytt sätt kanske de behöver vara fria från alla de bojor vi lagt på dem, och all den skuld och inneboende skam som vi har i hur vi behandlar dem. Så vad händer om vi ser dem utanför den kontexten – och dessutom vågar använda lite humor?

Hon låter frågan besvaras genom sina bilder, som beskrivits som en blandning av melankoli och subtil humor, och som bland annat gett henne det första Lars Tunbjörk-priset 2016 och Arbetets museums dokumentärfotopris 2023.

Vad Julia Lindemalm nästa projekt blir vet hon inte än, men djuren och naturen fortsätter vara den röda tråden. För en sälblick blev inte bara en budbärare om ett kommande projekt, den blev bränsle för ett livskall genom kamerans lins. 📷

»Vi har ett skönhetsideal som är motsatt grisens utseende – stora ögon, liten näsa, smal kropp och långa ben.«

»Vakten var skitförbannad och förstod ingenting«

Tack vare dubbla minneskort gick det bara nästan åt helvete för Jezzica Sunmo när hon fotade ett hotell i Kiev 2017.

TEXT SOPHIE TISELL FOTO JEZZICA SUNMO

Egentligen gick det inte alls åt helvete för Jezzica Sunmo när hon skulle fota i Kiev 2017. Men det skulle det ha gjort – om det inte hade varit för hennes resa till Nordkorea ett år tidigare, där hon lärde sig att ha dubbla minneskort när man fotar på känsliga platser.

Men låt oss ta det från början. I tjuugo år har Jezzica Sunmo arbetat heltid som fotograf, med uppdrag för såväl magasin som företag och reklamkampanjer.

– Mitt arbete har alltid varit väldigt personbaserat. Fokus har varit att fånga människor i olika former, berättar hon.

Vid sidan av arbetet har Jezzica Sunmo en fascination för vad hon

kallar »knasiga ställen«. Det var också det som tog henne till Ukraina 2017, där slutdestinationen var Tjernobyl.

– Min kompis Ola är filmfotograf och gillar precis som jag att åka till udda platser. Vi var i Nordkorea tillsammans och bestämde oss året därpå för att besöka Tjernobyl. Det var inget jobb, utan helt på eget initiativ.

Sagt och gjort. Ola och Jezzica begav sig till Kiev, där de övernattade innan resan fortsatte till Tjernobyls inre zon. På plats i huvudstaden bodde de på anrika Dnipro Hotel, som genom åren huserat politiker och högt uppsatta affärsmän. Jezzica

fastnade direkt för den pampiga interiören.

– Jag älskar den kitschiga, östeuropeiska estetiken – med makabert stora möbler, lädersoffor och pråliga gulddetaljer.

Jezzica plockade fram kameran och började fota, våningsplan efter våningsplan.

– Jag hade kommit ganska långt när jag insåg att det skulle bli bättre om jag plåtade med blix. Så jag började om och fotade våningarna i rask takt. Men det jag inte hade lagt märke till var säkerhetskamerorna i taket ...

Nio våningar ner blev fotograferingen abrupt avbruten av en arg vakt.

– Han var skitförbannad och frågade ut mig vad jag gjorde där och varför jag fotade. Jag försökte förklara min fascination för estetiken, men det kunde han absolut inte förstå – för honom var det ju inget speciellt. Så han krävde att jag skulle radera varenda bild. Han stod som en hök över min axel medan jag tryckte delete, delete, delete.

Säkerhetsvakten förklarade säkerhetsläget för Jezzica.

– Naiv som man är hade jag inte tänkt på det. Jag hade ju kunnat vara där undercover.

Jezzica höll sig lugn, vad säkerhetsvakten inte visste var att hon hade ett extrakort i läsaren.

Självpporträtt

**JEZZICA
SUNMO**
ÅLDER 50.
BOR Stockholm.
GÖR Frilansfotograf.
HEMSIDA
jezzicasunmo.com

– Det är bara ett litet SD-kort som man sätter in, så när man raderar allt på det stora kortet finns bilderna kvar på det andra. Så jag har ju även bilder på när vakten kommer in genom entrédörrarna.

Innan resan till Nordkorea 2016 hade Jezzica aldrig haft någon tanke på att man kunde ha dubbla minneskort.

– En kollega tipsade mig om det eftersom det var stor risk att någon skulle be mig ta bort bilder.

Jezzica beskriver resan till Nordkorea som »otroligt fascinerande«. Framöver hoppas hon kunna åka

tillbaka och utforska delarna hon inte hann se.

– Jag tror många har en bild av att allt är riggat, men vi åkte på landsvägar i timmar och det var väldigt tydligt hur fattiga människorna var. Vi besökte också olika varuhus och även om de var ganska tomma så låg inga plastfrukter framme direkt.

Och hur gick det att fotografera där?

– De var väldigt på mig, så till slut sa jag till vår guide att det är bättre att du säger när jag inte får fota i stället för att jag ska fråga varje gång. Men förvånansvärt nog fick vi plåta ganska så fritt. Det enda vi absolut inte fick

fotografera var arbetare och militärer, och så var de väldigt noga med att hela statyerna skulle vara med i bilden, de fick absolut inte kapas.

Precis som turen till Tjernobyļ var även Nordkorea en privat resa. Bilderna har det inte blivit något av, än.

– Nej, de ligger fortfarande och götar till sig här hemma.

Bilderna från hotellet i Kiev väntar också på att få visas för omvärlden.

– Det var ju guld värt att jag fick med bilderna hem. Även om jag inte använt dem än, så kanske det kan bli något av dem – speciellt nu när situationen ser ut som den gör i Ukraina. De kanske kan fungera som tidsdokument. 📷

I maktens

Bilderna ska beröra, skapa tyngd och osäkra miljön.
F undersöker fotografins roll i maktens korridorer.

Maria Fribergs fotografi »Somewhere else« på Handelshögskolan i Stockholm.

ett av Sveriges mest kända styrelserum hänger ett fem meter långt fotografi sedan 2016.

Rummet, som ritades av Ivar Tengbom 1925, tillhör Handelshögskolan i Stockholm. De robusta möblerna – ett stort avlångt bord, höga stolar klädda i läder – och sex klassiska porträttmålningar av Handelshögskolans första rektorer och styrelseordförande, grundare och huvudfinansiär (alla män), vittnar om den tradition och värde-laddning som finns här. Fotografiet, *Somewhere else*

av Maria Friberg, visar grenen på fem kostymklädda män, och rör minst sagt om i grytan.

– Motivet osäkrar hela den här miljön, och bra beslut mår bra av osäkerhet, säger Lars Strannegård, rektor på Handelshögskolan, när vi ses på hans kontor, inrett med klassiskt Svensk Tennmöblemang. Han är initiativtagare till Art Initiative, ett projekt som startades 2013 med syftet att vidga elevernas vyer och mana till reflektion med hjälp av konst som bäddas in i skolans miljöer.

– De här männen, de sitter hotfullt, de gaddar ihop sig, för att blockera och skydda. Och vad är det då de skyddar? Det är såklart rådande privilegier. Verket är mångtydigt tycker jag, det går bortom bara de rena genustolkningarna, det väcker också frågor som handlar om vad ett beslut är, vad man gör i styrelser och hur man stöttar varandra, säger han.

Likt Handelshögskolan, som 2014 påbörjade arbetet med att uppdatera och sätta sitt styrelserum i perspektiv, tycks det pågå en renässans i dessa

korridorer

TEXT **JONNA DAGLIDEN HUNT** FOTO **MARIA FRIBERG, RUVÉN AFANDOR, MAGNUS MÅRDING, JACOB FELLÄNDER, MATTIAS KLUM**

MARIA FRIBERG

maktens miljöer, där just fotografi får ta mycket plats. Ibland finns den mycket riktigt där för att berätta en historia om företaget eller institutionen, att bryta normer och traditioner. Även Maria Friberg reflekterar över sitt verk från 1998, och belyser vilken kraft det har i den här typen av miljö – hennes fotografier är även populära inslag hos företag som vill bryta med den konservativa traditionen.

– Bilden är lika lång som styrelsebordet, så det kopplar verkligen till de som sitter i rummet. Her-

rarna utmanas att dela på makten med humor och de får känna sig mindre med hjälp av bildens stora skala. Det sker subtielt. Det var genialt av Handels-högskolan att göra sådär. För det hade varit synd att ta bort alla herrarna som ändå bidragit med pengar och skapat Handels, det är en riktig historia. Man vill inte förfalska den, säger hon.

Om det så är en Formel 1-bil plåtad av Michael Jansson, ett isberg i Antarktis av Mattias Klum eller ett

porträtt på Drottning Silvia av Denise Grünstein – menar galleristen och konststrådgivaren Michael Elmenbeck, att fotografi kan påverka ett företag i grunden. Elmenbeck, som grundat modemagasinet Bon, är medgrundare till CfHill, ett galleri som även jobbar med strategier för att ta fram konstsamlingar för företag. Ett av deras största uppdrag hittills var att smycka SEB:s nya huvudkontor i Solna. De lyckades övertala SEB att sälja av sin konstsamling och bygga upp en helt ny med deras hjälp.

»På många kontors-
hotell i stan hänger det
ofta billiga planscher
på väggarna.«

RUUVÉN AFANADOR

Ruth Bader Ginsburg fotograferad av Ruvén Afanador.

– Vi tänkte så här, vad är det som karakteriserar SEB:s ägare Wallenberg? Jo, det ena är att de verkar utan att synas. Det finns alltid en hög kvalitet och hög ambitionsnivå. Men de håller inte på att använda sig av det i massa skryt. Det andra är långsiktighet. Konst skulle bli en del av upplevelsen i att jobba på SEB, säger han.

Kontoret består av tre byggnader, det urbana huset, naturhuset och huset för det personliga mötet, och konsten speglar alla dessa miljöer på olika sätt. En avdelning i naturhuset är till exempel helt dedikerad till naturfotografen Mattias Klums bilder.

– Det kan vara naturbilder som inte längre går att fotografera, på grund av skövling i Amazonas, eller att isberg i Antarktis smält. Vi valde konst utifrån vad vi tycker är vackert, men också utifrån vad som berör. Storytelling och budskapet bakom är viktigt i de här miljöerna. Genom att vi berättar saker för de som jobbar här får de dem att känna sig lite smartare, lite stoltare. Hela tiden frågar vi oss hur vi kan berätta en historia när människor står framför konsten. Och hur kan de som jobbar på SEB känna, wow? Kanske kan det leda till en känsla av ansvar, säger Michael Elmenbeck.

I vissa fall handlar fotografierna på väggarna också om att visa vem man inte är, beskriver Elmenbeck. På advokatbyrån DLA Piper i Stockholm ville

man bryta med det mansdominerade yrket och locka fler kvinnor.

– De ville visa att de är ett mer progressivt bolag. Kanske mer progressivt än vad de är. Med hjälp av konsten kan de visa vad de kommer att vara om 10 år. Förutom verk av street art-fotografen Akay, Marie-Louise Ekman och den unga tyska konstnären Conny Maier, sitter det ett porträtt på den legendariska advokaten Ruth Bader Ginsburg fotograferad av Ruvén Afanador i entrén.

– Ginsburg är den advokat som har kämpat mest för kvinnliga rättigheter. Hon har dessutom studerat i Sverige i en period för 50 år sedan, säger Elmenbeck, och beskriver hur han lade upp det för advokatbyrån.

– När man går ut från ert kontor, är det sista man möts av när man går härifrån en bild på Ruth Bader Ginsburg, och så blir man påmind om att ni hyllar den här kvinnan. Så om man då är den här unga, smarta tjejen som de vill rekrytera på juristlinjen är det klart att hon kommer att känna att »det här företaget vill jag vara på«.

Några kvarter bort från CfHill, på kontorshotellet Cecil i Bibliotekstan i Stockholm, varvas öppna, ljusa ytor med mindre kontorsplatser, korridorer och konferensrum som fylls av medlemmar som jobbar framför allt inom finansbranschen, fastighetsbranschen och på advokatfirmor. På väggarna hänger ovanligt mycket konst och fotografi, och det är ingen slump. Faktum är att Cecil har en helt egen konstrådgivare i form av Jonas Kleerup, som valt ut all konst med omsorg.

– Jämför du med andra typer av kontorshotell i stan är det ofta billiga fotoplanscher på väggarna. Det man vill signalera på Cecil är en typ av kvalitet som är ganska subtil.

Självt har han svårt för när det blir för mycket »in your face«. Konsten ska finnas där som ett andrum, en lucka ut mot något annat, utanför jobbet och arbetslivet.

– Det blir så ansträngt ibland när man ska ställa sig framför ett konstverk, ett fotoverk, och bara: »Nu måste jag tänka.« Därför är det ganska bra när det finns i periferin, säger Kleerup.

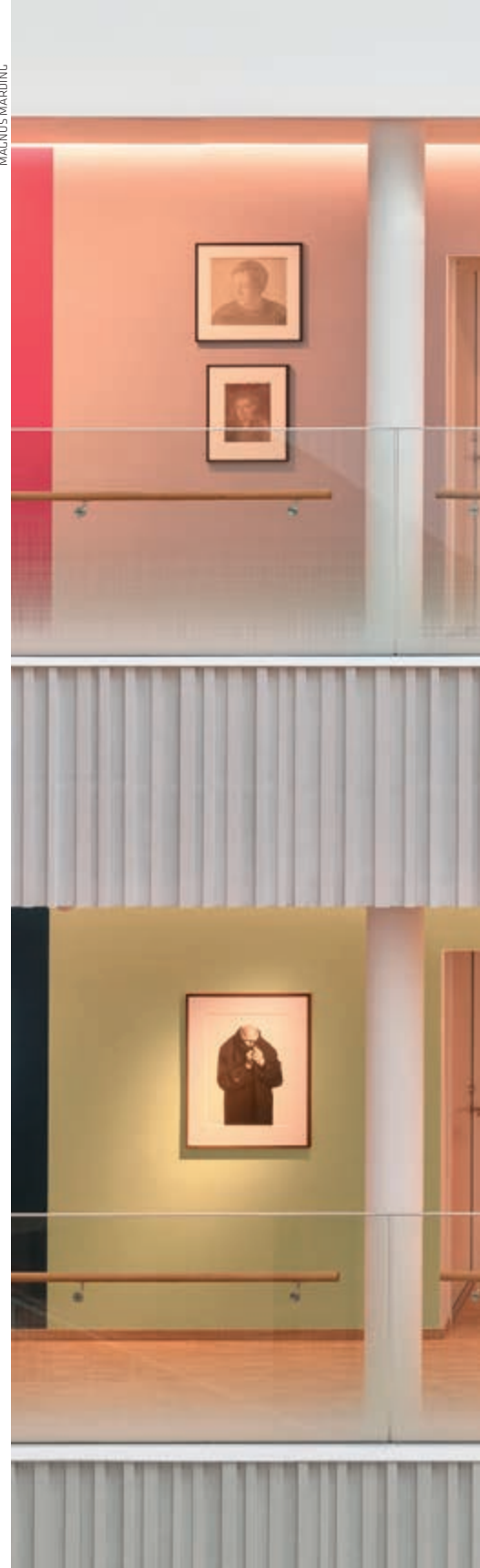
Att gå runt på Cecil är som att gå runt på ett samtida galleri. Här blandas litografier med målningar och fotografiska verk från exempelvis Arvida Byström som ofta syns i publikationer som Vogue, I-D och Vice. Verket *Cloud Sister* är ett samtida stilleben, en ny sorts version av nature morte – stilleben som var

populära under renässansen. Här finns också en serie med fotografier på solkatter av amerikanen Peter Sutherland, men även stillbilder från videokonst av Katarina Löfström och fotografiska collage av bland andra Hanna Schwarz, Fay Ray och Sarah Meyohas.

Oavsett medium anser Jonas Kleerup att verken ska stimulera.

– Det kan vara stunder som när du sitter i telefon, och fastnar med blicken på något annat. En bild kan ge ett fönster utåt, säger han.

MAGNUS MARDING

Väl utvalda fotografier på SEB:s nya huvudkontor i Solna.

»**Storytelling** och budskapet bakom är viktigt i de här miljöerna. Man får känna sig lite smartare.«

Att köpa in en konstsamling är minst sagt en kostsam historia för ett företag, som ofta grundar sig i en ägares privata konstpassion. Men i stället för att köpa in enklare posters och grafik har allt fler företag börjat hyra in originalkonst. Karolina Bertorp, som driver Moderna samlare, genom vilka man både kan hyra och köpa konst, har sett ett uppsving de senaste åren bland bolag som valt att satsa på samtidskonst via ett konstabonnemang. Det är främst partnerägda bolag, där man har svårt

att enas kring en budget och urval av konst, där ett konstabonnemang passar. De flesta av Moderna samlares kunder finns inom radien av några hundra meter i Stockholms innerstad, och inkluderar bland annat advokatbyråer, hälsoaktörer och kommunikationsbyråer. Konsten lånas in från gallerier eller direkt från konstnärerna, och intäkten delas.

Några av de fotografer som finns representerade är Maria Friberg, Anneè Olofsson, Ulf Lundin, Helena Blomqvist och Martin Parr.

»**Genom att ha** samtida konst på kontoret, visar företaget att de är intresserade av sin omvärld.«

Jacob Felländer, »Chelsea«.

– Jag jobbar bland annat med ett it-bolag med en vd med stor humor och känsla för ironi. Martin Parr fungerar jättebra där. En annan kund kanske är ute efter ett verk av mer kontemplativ karaktär, kanske till ett konferensrum där långa förhandlingar avhandlas. Genom att ha samtida konst på kontoret, visar företaget att de är intresserade av sin omvärld. Konsten bidrar också till en tyngd och seriositet, den ger en sorts intellektuell höjd till företaget, säger Karolina Bertorp.

För ett par år sedan visade Statens konstråd 140 samtida verk som skulle hängas i Regeringskansliets lokaler, med titeln *Konst i maktens korridorer*.

Kuratorerna Magnus Mattsson och Hanna Stahle tog upp ett intressant perspektiv: »Det är spännande hur denna konst som knappt kommer visas för allmänheten samtidigt placeras mitt i demokratins centrum. En miljö där våra politiker och tjänstemän verkar och tar emot sina besök.«

På samma sätt fungerar fotografierna när de pryder kontoren och styrelserummen – bakom låsta dörrar inspirerar de, berör de och väcker tankar som förhoppningsvis sipprar ut i samhället.

Jacob Felländer, som skapar abstrakta fotografiska stadslandskap genom att blanda traditionell kamerateknik med vr-teknik, blev tidigt introducerad till maktens korridorer. Några av hans beundrare är inga mindre än Bill och Hillary Clinton som har köpt sju verk totalt. För honom handlar hans

JACOB FELLÄNDER

MATTIAS KLUM

Mattias Klum, »Iceland«.

om och som jag hoppas den inspirerar till. Av någon anledning har kungar, presidenter och premiärministrar med flera köpt min konst genom åren – men det är nog mest en slump, säger han, när vi hörs inför en stor utställning han ska ha i Miami. För honom påverkar konsten på ett mer subtilt och långsammare sätt jämfört med exempelvis musik som är mer direkt.

– Jag föreläser om kreativitet på bland annat Harvard. Det vi ser i forskningen där är att kreativa aktiviteter har lika positiv påverkan på mental hälsa som idrott. Därför hoppas jag att konsten kan få ta en mer framskjuten roll i samhället framöver likt musik, gaming och film.

På Handelshögskolan i Stockholm vittnar Lars Strannegård om effekten konst får i deras styrelserum. Han minns hur orolig skolan var när de skulle ta emot styrelsen för första gången efter att Maria Fribergs verk hade hängt upp i rummet.

– Gosh, hur skulle de reagera? Men det gick ju bra. Även de förstod ju intentionerna, de ser att vi i hög utsträckning försöker inympa ödmjukhet i våra studenter. För om man exponeras för saker man inte riktigt förstår, då tänker man på ett helt annorlunda sätt. Då tycker vi att man blir en bättre beslutsfattare. Övning i ödmjukhet är kanske den viktigaste reflektionsmöjligheten. Det är inte så många som är ödmjuka, speciellt inte om man är högpresterande och van vid att allt går bra hela tiden, känner att man kan allt och dessutom blir bekräftad av en ny människa att man är smart hela tiden. Därför är brist på ödmjukhet också farligt. Konsten här är till för att osäkra, att skapa ödmjukhet och att vara det allmänna klipulvret: Vad är detta? Vad betyder det? Varför har någon satt upp det här? Det är också uppenbart att det är själva maktens rum, det är i vårt styrelserum det verkligen beslutas och vi har våra viktiga möten, de akademiska sammankomsterna som heter faculty programme där vi beslutar om vem som ska befordras. Då passar verket också bra som en ständig påminnelse om självreflektion och ödmjukhet.

På frågan hur det känns att hennes fotografi hänger i dessa miljöer, är Maria Friberg rak på sak:

– Jag tycker att verken hör hemma där. Jag finns där och lurar. Om man tänker att mina verk ska jobba, så gör de ju mest jobb där. 📍

»Om man exponeras för saker man inte riktigt förstår, då tänker man på ett helt annorlunda sätt.«

konst om att kunna se på verkligheten utifrån olika perspektiv samtidigt.

– Min konst kan re-frama verkligheten så att man kan se den från flera olika håll samtidigt. Framtidens ledare, och nästa generation överlag, kommer behöva vara mer kreativa för att hitta lösningar på gamla problem. Jag tror att vi behöver lära oss att se världen och våra medmänniskor utifrån flera perspektiv samtidigt. Då kommer vi ha lättare att förstå varandra. Det är det som min konst handlar

Det snabba livet

I mer än sex år har Henrik Ringnér porträtterat världens mest glamourösa sport, Formel 1. Och samtidigt kommit de största stjärnorna närmre in på livet än nästan någon annan.

Förresten, sjunde säsongen av *Drive to Survive* har ju premiär på Netflix ikväll. Ska du kolla? Henrik Ringnér sträcker lite på sig bland prydnadskuddarna i soffan på medlemsklubben Soho House i Stockholm.

– Jaha, nej, det hade jag missat. Jag vet inte, den känns lite som *Keeping up with the Kardashians*, fast om racingförare.

Tv-serien vi pratar om, *Drive to Survive*, är streamingplattformen Netflix påkostade och genomarbetade bakom kulisserna-serie om Formel 1, och Henrik Ringnér är den 30-årige Bjärreds-killen som de sex senaste åren jobbat som fotograf, videofilmer och innehållsskapare åt anrika teamet McLaren.

– Men tack vare serien är Formel 1 inne i en gyllene era nu och har tagit plats i populärkulturen. Så den har betydtt jättemycket för intresset.

Våren 2019 hade tv-serien premiär på Netflix och blev snart en enorm succé, inte minst för att man fick komma förarna riktigt nära, på ett sätt som man inte tidigare fått. Hittills har drygt 7 miljoner tittare världen över sett serien, och den har fått uppföljare bland annat inom tennis och cykel.

Serien har också lockat en helt ny publik till serien, och hela 46 procent av tittarna är kvinnor, vilket är en rent sensationell siffra i den mansdominerade motorsporten. De främsta förarna har

blivit globala superstjärnor, kända långt utanför de initierade bilsportskretsarna.

I somliga klipp i serien dyker också en lång, blond svensk kille upp, ofta med en kamera i handen och tätt efter McLarens förare Lando Norris och Oscar Piastri. Henriks Ringnérs jobb är nämligen att ständigt skapa nytt innehåll, i form av både filmklipp och stillbilder, till den stadigt ökande skaran fans, vars törst efter nytt content aldrig verkar sina.

– Jag har även regisserat reklamfilmer, byggt deras Hero-kampanjer från grunden och dokumenterat teamets resa inifrån. Mitt arbete handlade både om att skapa visuellt innehåll och att forma berättelsen bakom det.

Henrik växte upp i skånska Bjärred och efter gymnasiet var det tänkt att han skulle bli ingenjör, jurist eller liknande. Medan han satt hemma i pojkrummet kollade han en del film, inte minst Paul Haggis *Crash*, Sergio Leones *Harmonica* – *En hämnare* och Martin Scorseses *Maffiabroder*.

– Jag blev så fascinerad av att film kan väcka så många olika känslor, och att det är någon som skapat detta, som får mig att känna så starkt i ett pojkrum hemma i Skåne.

Samtidigt hittade han farfars gamla Olympus OM-2 och en Super 8-kamera hemma i skåpen, och film- och fotointresset väcktes så smått till liv.

Han praktiserade på ett produktionsbolag i Skåne, samtidigt som han började filma sina skejtande kompisar och gjorde udda uppdrag som att dokumentera en gymnasierugbymatch. På dagarna körde han truck på ett byggvaruhus för att samla ihop pengar till en filmutbildning.

Han sökte till filmskolan MetFilm i London och kom in. Men redan efter ett halvår kände han sig understimulerad. Visst, att skriva manus på engelska var kämpigt, men de rent fototekniska sakerna hade han redan lärt sig själv. Han började jobba extra åt Universal Music och filma deras artisters spelningar samtidigt som han sökte jobb.

– Jag skickade säkert iväg hundra ansökningar, och McLaren var de första som kallade in mig på intervju.

McLaren räknas historiskt som en av de riktiga tungviktarna inom F1-cirkusen. Med 189 racesegrar, tolv vunna förarmästerskap och nio konstruktörs-mästerskap rankas man som det mest framgångsrika Formel 1-stallet genom tiderna efter Ferrari.

– På anställningsintervjun frågade de vilka Formel 1-stall jag kände till, och jag kom bara på Ferrari. Jag visste knappt att McLaren var ett F1-team och jag trodde att jag skulle fotografera deras sportbilar, alltså de för allmän väg. Efter något år frågade jag min chef varför de anställde just mig, och en av sakerna han sa var faktiskt att de gillade att jag inte visste något om Formel 1 eller motorsport. Att jag kunde komma in med helt öppna ögon och se saker utifrån.

Henrik fick jobbet i maj 2018 och kastades in i hetluften direkt.

– Jag vet att jag är otroligt privilegierad som fått göra detta, och att det är många drömjobb. Men det är ganska slitigt också. Vi reser precis hela tiden, fram och tillbaka över tidszoner, så man tappar helt familjelivet och kompisarna.

Ett ganska normalt år körs 24 race i 21 länder i fem olika världsdelar. Säsongens schema visar att teamen direkt efter premiären i Australien flyger direkt till Kina, sedan vidare till Japan och

»En av sakerna de gillade var att jag inte visste något om Formel 1 eller motorsport. Att jag kunde komma in med helt öppna ögon och se saker utifrån.«

Självpporträtt

HENRIK RINGNÉR

ÅLDER 30.

BOR Stockholm.

INSTAGRAM

@henrikringner

YRKE Frilansfotograf och filmare, tidigare innehållsskapare åt Formel 1-stallet McLaren.

Bahrain innan det är dags för Miami och Italien. Och så vidare.

– Att försöka ha en dygnsrytm är bara att glömma. Jag är ändå ganska ung, 30 år, men jag fattar inte hur de äldre orkar. Racen körs i regel på söndagseftermiddagar, och på måndag morgon flyger vi vidare. Jag och de andra i ekonomiklass, förarna ofta i privatjet. Sedan börjar nästa tävlingsvecka med kval, träning, presskonferenser, sponsormiddag, att signera 100 kepsar och liknande. Förarna har ofta scheman indelade i femminutersintervaller. Att jag ändå orkat så länge beror på att jag känner att jag varit med och byggt upp något som påverkar människor. Okej, det är underhållning och vi räddar inte liv eller planeten, men Formel 1 betyder väldigt mycket för många.

Det är alltså inte Henrik, utan förarna, som signerar alla kepsarna. Henriks främsta uppdrag är att skapa innehåll, både rörligt och stillbild, till teamets olika sociala kanaler, webb och till teamets egen Youtube-kanal. Han har även regisserat

reklamfilmer, byggt Hero-kampanjer från grunden och dokumenterat teamets resa inifrån.

Varje nya bana innebär också nya ljusmässiga förutsättningar, från Monacos gyllene mjuka eftermiddagsljus och Silverstones regntunga himmel till Singapores starka strålkastare i den svarta natten och Saudiarabiens oförlåtande skarpa sol och skuggor.

I kameraväskan ligger oftast en Canon C300 MK III för rörligt och en Canon R5C för både rörligt och stillbild. Dessutom får farfars Olympus OM-2 åka med, liksom några mindre 35-millimeterskameror och Super 8-kameran Chinon XL555.

– Små kameror är inte lika skrämmande och det är lätt att komma folk nära. Dessutom blir det ett naturligt samtalsämne som får folk att slappna av när jag tar upp den gamla filmkameran. I mitt jobb är det minst lika viktigt att få folk att slappna av som att vara tekniskt duktig. Formel 1-förarna

»Att försöka ha en dygnsrytm är bara att glömma. Jag är ändå ganska ung, 30 år, men jag fattar inte hur de äldre orkar.«

»**Det var en** otrolig resa som kulminerade med titeln. Nu vill jag prova på att göra något helt annat.«

är enormt påpassade av alla möjliga medier, så att skapa ett förtroende är viktigast av allt. Jag använder ofta Black ProMist-filer på objektiven, vilket skapar en lätt diffusion i bilden och dämpar extrem skärpa och kontrast, och som ger en mjukare känsla.

en sport där bilarna kan köra från 0 till 160 km/h och tillbaka till 0 på fem sekunder och genom en tajt kurva i över 200 km/h är en av de största utmaningarna att fånga den så kallade fartkänslan, så att det inte ser ut som att bilarna står still.

– Det var något jag fick kämpa med i början, att prova olika slutartider och att lära mig att panorera med bilen för att fånga farten.

McLarens teamfärg är en ganska utstickande papayaorange, som går igen i allt från själva bilen och till förarnas overaller.

– Den orange färgen är en viktig del av själva varumärket och teamets identitet, så jag börjar alltid med att ställa färgerna så att den blir rätt, och så får jag justera hudtoner och liknande efter den orange färgen. Man kan säga att jag använder den för att kalibrera. Men den orange tonen förändras faktiskt pyttelite mellan varje säsong, så det gäller att hålla koll.

Vid förra säsongens sista race, i Abu Dhabi i december, kunde McLaren, för första gången

sedan 1998, utropa sig till vinnare av det prestigefulla konstruktörsmästerskapet. I samband med firandet tog Henrik Ringnér också sina sista bilder för teamet. Efter drygt sex år mitt i världens mest glamourösa sport fick det räcka.

– Det var en otrolig resa som kulminerade med titeln. Jag gör fortfarande vissa uppdrag för McLaren, men nu vill jag prova på att göra något helt annat. Efter drygt sex år i en av världens mest ikoniska motorsporter har jag gjort mycket av det jag velat inom sporten.

Bland annat arbetar Henrik med att följa Sveriges tredje högsta fotbollsliga, Ettan, vilket kan komma att resultera i en tv-serie.

– Det är en väldigt fascinerande liga. Det finns absolut inga pengar, spelarna är tvungna att jobba mer eller mindre heltid, samtidigt som de måste träna nästan lika mycket och hårt som en allsvensk spelare. Här finns de unga talangerna som drömmer om proffslivet utomlands, men också 27-åringarna som börjar inse att deras fotbollstalang aldrig tog dem längre än hit. Dokumentärserien är fortfarande i utvecklingsfas, men vi hoppas att den går in i produktion under året. Men annars vill jag fortsätta att växla mellan fotografi och filmande, men framför allt vill jag dyka djupare in i regi. Kanske en långfilm. Mediet eller tekniken är inte det viktiga, jag vill berätta historier. 📽

Stephen Shore skildrar ett isolerat USA

Författaren, journalisten och före detta USA-korrespondenten Martin Gelin ser hela den amerikanska 1900-tals-historien i en bild av Stephen Shore.

HAR ETT HUS NÅGONSIN sett så ensamt ut? Så rörande övergivet och så ömtåligt i sin utsatthet för naturens element? Det känns som att mänskligheten omkring dragit vidare för länge sedan och kvar står nu bara denna fossil, ett spöke från en tidigare civilisation. Ogräset växer, buskaget sprider sig över den gamla tomten. Vi ser den amerikanska delstaten Montanas kärva natur, landskapet som är så förföriskt vackert, så oändligt, men också så otillgängligt. Det måste ha varit många år sedan någon bodde i huset, men vi anar ändå små spår av mänsklig närvaro: gräset tycks lite mer upptrampat på framsidan, vi anar en uppfart till huset, en kollapsad veranda på fram-

sidan, den soliga sidan, där någon måste ha suttit på eftermiddagarna, kanske med ett glas bourbon, kanske med en idé om frihet, blickandes ut över dessa vidder där horisonten är flera mil bort.

Trots det strålande solskenet, de skarpa färgerna, öppenheten i landskapet, anar vi det mörker som präglar så mycket av den amerikanska fotografen Stephen Shores sena verk. Bilden är tagen från hans senaste samling bilder, som ställts ut i både USA och Europa och nyligen samlades i boken *Vehicular & Vernacular*: det är vardagens USA och bilarnas landskap som skildras, helt utan romantik, nostalgi, eller kitschig Americana.

Shore var i 75-årsåldern när han tog dessa bilder och han har redan skildrat sitt hemland i ett halvt sekel. Men jag vet inte om han någonsin haft en så kärv blick, varit så osentimental i synen på det amerikanska landskapet som i dessa sena verk.

Jag ser utställningen den första veckan av mitt nya liv utanför USA, i Paris, på Fondation Henri Cartier-Bresson. Jag har då flyttat från USA efter 23 år, lämnat landet i ett slags ömsesidigt uppbrott – vi hade en härlig, stormig relation i två decennier, men vi var inte bra för varandra, vi behövde träffa andra människor. När jag nu möter Shores bilder återvänder alla minnen från den amerikanska västern, från

STEPHEN SHORE

detta obarmhärta hjärtland, denna vidunderligt vackra men lika livsfarliga landsbygd, där du antingen fryser ihjäl eller steks ihjäl om du får motorstopp på landsvägen. Här finns ingen skugga, ingen som räddar dig, knappt några människor.

DET ÄR DETTA ISOLERADE USA SOM Shore skildrar. Det är röntgenbilder av den kärva amerikanska geografin. I dryga 70-årsåldern har Shore också tagit till sig en alldeles ny teknik. De flesta bilderna är fotograferade med drönare. På ett intressant sätt tycks drönaren ha skapat en fotograf som är lika isolerad som det han försöker skildra; han kan inte ens vara närvarande i dessa miljöer med sin

egen blick, utan svävar ovanför som en satellit, isolerad från de isolerade strukturerna i landskapet nedanför.

I Shores läsvärda memoar *Modern instances: The craft of photography*, som kom häromåret, skriver han om när han började fotografera konstnärligt och det kostade motsvarande 800 kronor att producera en enda bild. Då hade han inte råd att riva av ett dusin försök per motiv, utan det blev bara en bild i taget: som att måla en tavla. Det krävde minutiös planering av ljus, en förståelse av stadsmiljöernas och gatornas rytmer, en insikt om vad exakt det var han egentligen ville fånga. Framför allt krävdes en lyhördhet för det spontana och det oförutsebara, själva slumpmässighe-

ten i omgivningens rörelser. Samma exakthet präglar dessa sena bilder.

Stephen Shore är sällan ute efter socialrealism, han tar inte bilder av fattigdom eller utsatthet, det finns väldigt sällan några människor på bilderna överhuvudtaget, och det är snarare det som är poängen. För det finns en särskild tragedi med just den amerikanska isoleringen. Jag vet knappt några människor på jorden som är så sociala och utåtriktade, så ivriga att få kontakt med andra människor, som amerikaner är, i synnerhet väster om Mississippi-floden. Men det finns inte heller någon plats där ensamheten och isoleringen känns så klaustrofobisk som just där.

Som Stephen Shores »late style«, ett slags konstnärligt slutskede, är de här bilderna häpnadsväckande brutala och osentimentala. Det är som om Shore ser tillbaka på hela sitt yrkesliv, hela sitt enorma hemland, och säger: det här är det som finns kvar, dessa kärva landskap där människor i bästa fall härdar ut.

Allt det finns i den starkaste bilden från utställningen, med den fallfärdiga vita trävillan som står där för sig själv, sedan länge övergiven. Det känns som att betrakta det amerikanska 1900-talet och det är isande att inse att huset nu är tomt, att landskapet omkring är så obarmhärtigt, så likgiltigt inför människan.

/ MARTIN GELIN

Foto med millimeter-precision

På Kungliga biblioteket i Stockholm jobbar åtta fotografer med att digitalisera det svenska kulturarvet. F fick följa med en dag på jobbet där gammalt möter nytt.

TEXT **JONNA DAGLIDEN HUNT**
FOTO **CHRISTOPHER HUNT**

Fotograferna David Frederiksen och Lina Löfström Baker hjälps åt att bläddra i en stor atlas. Visst material kräver extra omsorg i hanteringen, som att bläddra, antingen tar man hjälp av en kollega eller av personal från Konserveringen. Fokus är alltid minsta möjliga påverkan på materialet.

CHRISTOPHER HUNT

en studio på Sveriges nationalbibliotek, Kungliga biblioteket i Stockholm, ligger verket *Runstenar i Södermanland 1686: Fl 5:5* av Johan Peringskiöld från 1686 under linsen.

Rummet är klimatanpassat för att boken inte ska förstöras, och varje sida viks upp för hand. Det skulle kunna vara vilken fotostudio som helst, men objektet som fotograferas är helt klart unikt – de snirkliga bokstäverna skvallrar om tidens gång.

På Kungliga biblioteket arbetar totalt åtta fotografer med att digitalisera Sveriges gemensamma kulturarv – det kan vara äldre handskrifter som ovan, men det kan också vara affischer, tidskrifter och fotografier. Material som är ömtåligt, eller efterfrågas i studier eller forskning, prioriteras. Men det kan också vara att bistå med material till en bok som skrivs, eller privatpersoner som släktforskar.

– Man blir helt lycklig av att få möjlighet att hantera sådant här, säger Lina Löfström Baker, fotograf på Kungliga biblioteket. Nyligen fotograferade hon en låda med Hedda Ekmans skioptikonbilder, ett slags föregångare till diabiliden, som nu fått en egen liten utställning i ett trapphus på kv. Självt har Lina

Löfström Baker jobbat här i åtta år och kombinerar det dagliga arbetet med att fotografera konstprojekt i sin studio. Hon tycker dock att det är hög tid att lyfta kulturarvsfotografering och ge genren den uppmärksamhet den förtjänar.

– Kulturarvsfotografering och digitalisering är ännu inget man lär ut på fotoskolorna, utan här lär man sig på jobbet och det är ofta en hög inlärningströskel, även för fotografer med många års erfarenhet. Vi tar ofta emot studiebesök från andra institutioner och skolor, besökare brukar förvånas över hur varierat vårt material faktiskt är. Trots att det kallas tvådimensionellt eller platt är ingen bok eller bild är den andra lik, och vi ställs ofta inför stora tekniska och kreativa utmaningar, beskriver hon.

Kulturarvsfotografering är en genre som funnits lika länge som den fotografiska tekniken och har börjat växa i och med att frågor om bevarande av kulturarv på olika sätt aktualiseras: Krig och klimat och även genom att materialets natur gör att det bryts ned över tid. I ett litet rum med en studio-setup samt ett skrivbord arbetar Ann-Sofie Persson.

KLIMATANPASSAT

För att kunna hantera olika typer av material – läder, papper, bläck, guldilluminationer, pergament och annat – behöver studion uppfylla vissa värden i luftfuktighet och temperatur. På KB är fotostudion runt 19–20 grader och har en luftfuktighet på minst 40 procent och max 55 procent.

Exempel på olika verktyg för att hålla materialet öppet och stilla. Magneter, bambupinnar, strumpstickor, klämmor osv..

Förvaringslåda i trä. Skioptikonbilder av Hedda Ekman. Avbildas både med och utan belysning, på bilden belyst underifrån med ett ljusbord.

»**Varje bok** har sin egen karaktär och behöver behandlas efter sina unika egenskaper.»

Hon har en bakgrund på Riksarkivet där hon började jobba med digitalisering.

Det är hon som just nu fotograferar verket från 1686. Det finns i »F-samlingen«, äldre handskrifter om ämnet fornkonst, vilken är en del av ett samarbetsprojekt mellan Kungliga biblioteket och Riksantikvarieämbetet.

– Böckerna är ofta egensinniga där varje bok har sin egen karaktär och behöver behandlas efter sina unika egenskaper. Vi jobbar nära konserveringen, som tillverkar de flesta hjälpmedel vi behöver för att underlätta vid fotograferingen, säger hon.

En liknande satsning på digitalisering på Nordiska museet visar att det är ett rekordstort engagemang för digitaliserade samlingar just nu. Under 2024 hade Nordiska museet flest digitala besök i samlingarna av alla museer i Sverige. Museets olika objekt har laddats ned över en miljon gånger och bilder har laddats ned över 50 000 gånger.

På Kungliga biblioteket uppskattas det att det kommer att ta 1 000 år att bli klara med de 19 hyllmil av material som sträcker sig fem våningar under marken. Allt som trycks i Sverige hamnar här, och

behovet av magasinering är därför enormt. En omöjlig uppgift kan tyckas, men för att kommande generationer ska kunna ta del av det historiska materialet, är digitaliseringen av samlingarna en av KB:s viktigaste uppgifter.

Det känsliga materialet innebär att fotografierna måste arbeta med stor precision, varje sida måste fotograferas var för sig och färgerna måste vara exakta för att verken ska kunna upplevas precis som de ser ut.

– Man plåtar på millimeterperfektion. Jag kan fortfarande gå igång på det här med digitala bilder och att kunna se pappersstrukturen. Ibland när vi köpt in nya objektiv och kameror, blir alla exalterade över att man kan komma närmare och närmare. Det är samma fascination som när man står i mörkrummet och bilden dyker upp, säger Baker, som beskriver att de ibland behöver komma på speciella lösningar beroende på vad för material de jobbar med. Fotografen Anton Svedberg fotograferar bland annat med »tilt-shift«.

– Ibland behöver objektivet tiltas när vissa böcker är hårt bundna och där texten är skriven

DIGITALISERING VS DIGITISERING

Enligt Riksantikvarieämbetet är »digitalisera« en övergripande term som innebär en »övergång till användning och lagring av information i digital form, i organisationer och samhälle« medan »digitisering« innebär en »överföring av information från analog till digital form«. Med andra ord är digitisera detsamma som att göra något fysiskt, till exempel ett pappersdokument, till ett digitalt objekt. Ordet kommer från engelskans »to digitize« och finns inte i Svenska Akademiens ordlista.

Anton Svedberg, fotograf. Fotograferar med tilt-shift-optik för att komma längre in i marginalen, och därmed få med så mycket text som möjligt även när materialet är väldigt hårt bundet.

nära marginalen, för att kunna förskjuta fokusplanet och få skärpedjup hela vägen in i innermarginalen och göra texten läsbar. Det tar ett tag att få det perfekt, säger han.

Fotografen Oliver Lindkvist – som vid sidan av jobbet på KB frilansar som bildjournalist – berättar om alla de hundratusentals sidor som han matar in i skannern varje år. I ett nyligen avslutat samarbetsprojekt med nationalbiblioteket i Finland som beställde från KB:s samling, skannande han nyligen en bok på tusen sidor som var liten och hög. En speciell »vagg« håller nere sidorna när boken växer på andra sidan. I stället för att manipulera bilder i efterhand, kalibreras allt på förhand. 2019 togs det beslut om att KB skulle följa FADGI en guide, framtagen av olika intressegrupper men med Library of Congress som huvudman, för kulturarvsdigitalisering.

– Man gör löpande kontroll, om något fallerar ser man det och då får man korrigera. Det finns en nollbild till varje material och varje bok. Den

innehåller en referenstavla. Den tar man först och kollar att profilen fungerar, att ljuset är korrekt. Och när det är bra, då ska du kunna plåta hela boken, beskriver Lindkvist.

En promenad under marknivå tar oss till ytterligare en ateljé. Här jobbar fyra fotografer med att digitalisera större format, som affischer, teckningar och långa panoramabilder, samt material som behöver klimatanpassade lokaler. Bland annat har några av de största topografiska bilderna som Kungliga biblioteket äger, stadsvyer och historiska planscher, fotograferats här. Två pingisbord har satts samman för att kunna hantera de stora formaten, som bland annat inkluderat en 3,6 meter lång panorama över Köln av Anton Woensam från 1531.

Trots det ganska monotona arbetet är ingen dag den andra lik, menar Lina Löfström Baker, som nämner »skatter« som brev från Selma Lagerlöf eller hela Dag Hammarskjölds arkiv som är ett världskulturminne.

– Vi vet ju nästan aldrig vad vi får upp till oss. Att få jobba med det här materialet är fantastiskt. Man är mitt i historien varje dag, säger hon. 📷

HYLLMIL

KB:s samlingar uppgår i dagsläget till nästan 19 hyllmil och växer varje år. En hyllmeter är vad det låter som, det vill säga, en meter av ett hyllplan.

Trädgårds- arbetets läkande kraft

Anette Nilsson följer en envis kamp i villaträdgården.

Allt eftersom
Anette Nilsson
EGET FÖRLAG, 2024
Form: Anette Nilsson

KAI HAR FÖRLORAT SIN FRU. Nu har han bara trädgården att leva för. Vi får följa den envist grävande, hackande och skördande 90-åringens kamp i sin villaträdgård. När vi ser de långa raka potatisfårorna så förstår vi också att detta är det viktigaste i hans liv. Det finns alltid något att fixa i en trädgård.

Naturens krafter kan man inte alltid betvinga, ibland ruttnar jordgubbarna bort. Men nästa år kan man plantera nya. På en sida i boken: en gammelmans hand mitt emot ett

överbuxet mangoldblad. Bägge vittnar om tidens gång.

När en tomatstängel går av kan den stagas upp med en trasig bit av en tumstock och några snören. Händer som gräver i mullhaltig jord, ett vit-hårigt huvud som sticker upp ovan grönkålen.

Det vi får se är ingen utställnings-trädgård utan en arbets- och odlings-plats. Lite sliten men ändå funktionellt anpassad för att producera så mycket grönsaker och frukt som möjligt.

Fotografen och textförfattaren, tillika Kais dotter, skapar en personlig och intim skildring som visar på trädgårdsarbetets läkande kraft. Det hade kunnat bli sentimentalt. Men Nilsson faller inte i den fällan utan håller ett respektfullt avstånd till fadern och

betonar vikten av trädgårdsarbetet som ett medel att driva bort oro, sorg, och krämpor.

Men ett dödsfall i en nära relation är ändå ofta ett livslångt trauma, i bo-

mogna tomater. Och därefter arbete i förrådet med lagning av redskap och sortering av nästa års fröer

I fyra korta kärleksfulla texter till sina föräldrar beskriver Nilsson en

»Det vi får se är ingen utställnings-trädgård utan en arbets- och odlingsplats. Lite sliten men ändå funktionell.«

ken illustrerat med ett uppslag med en svart, lite skrynklig, fiberduk

Vi följer ett odlingsår som börjar med snöskottning, fortsätter med ett eftertänksamt pysslande med plantorna i växthuset och slutar med de nöjda nävarna som håller i ett fång

uppväxt med syltburkar och små infrusna påsar med dill, och en trädgård som alltid funnits där. I bokens avslutning förstår vi att hon startat en egen odling i sitt hem. Traditionen lever vidare.

/ TOMMY ARVIDSON

Växelvis stafett som uppdrag

Härenstam och Strand släpper kontrollen över fotograferandet.

Det blottade ögat #1
Helga Härenstam &
Anna Strand
SAILOR PRESS, 2025
Form: Matilda Plöjel

DET HELA PÅMINNER OM viskleken. Helga Härenstam och Anna Strand bestämde sig för att växelvis ge varandra fotouppdrag, där det ena så att säga leder vidare till nästa. Deras gemensamma bok *Det blottade ögat* presenterar resultatet, och betoningen ligger således snarare på instruktion än intention. Deras associationer blir huvudsaken, liksom hur betydelser och begrepp förskjuts och förändras.

Utgångspunkten är ett gammalt svartvitt fotografi av bygdeoriginalet Flötverks-Abrahamsson, som gick på skidor över den strömmande Vindelälven. Därefter skickar fotografierna i väg varandra på resor från Rio de Janeiro, Sicilien och Paris till Helsingfors, småländska High Chaparral och slutligen åter till Vindelns kommun. Resorna sker såväl i fantasin som i det faktiska och det virtuella rummet.

Det är som en loggbok i text och bild. Den handlar om skärmdumpar och serverhallar, personlighets-

förändringar och alter egon, om älgar och Finlandsbåtar och portaler.

Just portalen får Helga Härenstam att minnas ett fotografi av Helen Levitt, som i sin tur leder henne till ett ödehus som fascinerat henne. Där plockar hon upp en bok som lämnar ifrån sig »en dammfri rektangel på bordet«. Boken ger hon till Anna Strand, som påminns om ett annat ödehus.

Efteråt ångrar Härenstam att hon inte fotograferade den där dammfria rektangeln. Och jag undrar om inte denna uteblivna bild sätter fingret på det som antyds i bokens titel. För nog handlar *Det blottade ögat* inte bara om att släppa kontrollen över fotograferandet, utan lika mycket om att undersöka själva driften att ta bilder.

Konstnären Sophie Calle ligger och lurar i bakgrunden av deras sympatiska projekt, som antagligen hade varit otänkbart utan henne.

Härenstam och Strand har satt ribban högt, och även om här finns flera förtätade fotografiska ögonblick, blir mitt intryck tyvärr att bildmaterialet delvis slarvas bort. Fokus ligger på texterna, men någon diskussion om fotografierna som uppdraget väckt finns inte där.

/ MAGNUS BONS

STILISERADE SNOPPAR

Dick Pics
Per Englund
OSVENSK
BOKPRODUKTION 2024
Form: Jonas Hellström

Vad betyder en penis som ritats så att alla kan se? Per Englund har samlat dick pics i offentliga miljöer i tio länder under tio år. De är klotttrade med sprejfärg eller penna på elskåp, dörrar, träd och faluröda plank. Någon ejakulerar, enstaka har hår. Ofta pekar de upp i luften, i riktning mot ingenting. »Livet suger« konstateras intill en av dem, sprejlad på den plywoodskiva som bommar igen ett fönster.

Ibland har de ritats direkt med fingret i damm eller snö – en bild av en lem, ritad med hjälp av en annan lem.

Den stiliserade penis i stadsbilden är å ena sidan vagt hotfull, evigt återkommande. Å andra sidan är den tillfällig och provande – nästan skör i sin tjatiga barnslighet. Snart ska den saneras bort och andra ta vid.

»Vad är meningen i det meningslösa?» frågar sig Ülkü Holago i en inledande text.

Men visst är Englunds disparata samling rörande, också? Just som ensamma rop på repeat i evigheten: Hallå! Jag finns! Jag gör vad jag vill!

/ IDA SÅLL

VISUELLA REBUSAR

30 Fotogram
Hilma Hedin, Isak Uitto
EXPRESS
PUBLICATIONS 2024
Form: Max Ström

Fotogram är en teknik mycket äldre än fotokonsten. Den grundar sig på många sätt för människans intresse och fascination för skuggor. När Hedin/Uitto tar sig an uppgiften att skapa 30 fotogram på tjugofyra timmar så tänker de att de ger sig in i en lek. »Med hjälp av barnets blick iakttar vi och bearbetar vår värld.«

Med hjälp av all dagliga saker utplacerade på färgfotopapper som belysts genom olivfärgade filter leds vi in i en främmande värld. Bildernas titlar kan ge ledtrådar, men gör ibland bilderna än mer förbryllande; »Husmusen dricker« och »Visuell gestaltning av ett orosmoln«, är några namn på bilder.

På sista sidan är rekvisitan förtecknad. Det är en lika rolig läsning som att försöka tyda bilderna: Dinosaurie, paljettklädd, pärlplatta, Traderafynd, diverse djurben, vape, Miami beach-smak.

Boken, eller fanzinet, är tryckt på enkelt dagstidningspapper i tabloidformat. Den är inte ens häftad. Man kan enkelt göra sin egen utställning av innehållet.

Att tolka dessa visuella rebusar blir en glädjefylld utmaning.

/ TOMMY ARVIDSON

HELGA HÄRENSTAM

Regelkrångel för drönare under lupp

Tusentals fotografer väntar i månader på grönt ljus för sina drönarbilder från Lantmäteriet, samtidigt som ytterst få ansökningar får avslag. Kritiken mot systemet växer och flera aktörer ser nu över hur reglerna kan moderniseras.

För att få behålla uppdragen krävs det att hon bryter mot lagen. Det konstaterar Annci Gustavsson i Stockholm, som bland annat fotograferar bostäder till salu.

– Alla vill ju ha drönarbilder när de ska sälja en villa eller ett fritidshus, men enligt reglerna så begår du ett brott så fort du säljer, förmedlar eller publicerar en drönarbild utan spridningstillstånd. Och jag har sålt drönarbilder utan spridningstillstånd till mäklare många gånger, bara i år. Så jag har begått massor med brott, säger hon.

Och det har hon heller inga planer på att sluta med.

– Om myndigheterna vill sätta dit mig så får de väl göra det, men det vore så otroligt dumt att lägga pengar på det istället för att satsa på att se till att vi kan göra rätt i vårt jobb. I min verksamhet ansöker jag dock om tillstånd hos Lantmäteriet i samband med leverans av bilder till kund. När jag får beviljat beslut meddelar jag uppdragsgivaren.

Bakgrunden till situationen är lagen för geografisk information som infördes 2016, där det slås fast att alla bilder som fotograferas från ett »luftfartyg« behöver godkännas av Lantmäteriet innan de publiceras eller delas på annat sätt.

Syftet är förstås att undvika att det sprids någon information om svenska skyddsobjekt, vilket i sig är fullt rimligt. Problemet är bara att Lantmäteriet inte hinner med, och så har det varit i flera år. I dagens läge är handläggningstiden runt 80 arbetsdagar, det vill säga närmare fyra månader.

– Det är förstås ingen kund som kan vänta så länge, och om jag inte är beredd att leverera en drönarbild inom några dagar så tycker de att jag är skitjobbig. Då går de till någon annan, säger Annci Gustavsson.

Även fotografen Fredrik Larsson i Umeå har många uppdrag där kunden vill ha drönarbilder.

– Det kan vara fastighetsägare, kommunen, företag ... efterfrågan har helt klart ökat de senaste tre åren, säger han.

Han har valt att hantera dilemmat med väntetiden genom att utnyttja att det finns undantag från regeln. Till exempel behövs inget tillstånd om det bara är den egna fastigheten som syns i bilden.

– Så jag lämnar beskurna bilder till kunden och säger att det kommer mer material senare, där omgivningarna också finns med. Så får vi se om de har någon nytta av det när tillståndet är klart.

Fredrik Larsson är noga med att berätta vad som gäller innan han tar sig an en ny fotografering.

– Det innebär att jag blir av med en del uppdrag där de vill ha de bästa bilderna på en gång, så är det.

Detta har fler fotografer fått erfara. I en enkät som SFF gjorde i höstas med över 200

BEHÖVS SPRIDNINGSTILLSTÅND?

Utgångspunkten är att alla bilder tagna från ett luftfartyg, till exempel en drönare, behöver spridningstillstånd från Lantmäteriet innan de får publiceras, säljas eller på annat sätt spridas. Det finns dock några undantag, till exempel om bilden enbart visar:

- Egen bostad med tomt
 - Offentlig plats
 - Odlingssmark eller skog (beställt av markägaren)
 - Byggarbetsplats (beställt av byggherre)
 - Golfbana, täkt, deponi
- Läs mer på lantmateriet.se/spridningstillstand

Jag har sålt bilder utan tillstånd, så jag har begått en massa brott.

Annci Gustavsson: »Jag vill inte bryta mot lagen, men inte heller bli av med uppdrag.«

Fredrik Larsson: »Jag har skickat in tusentals bilder och filmer och fått alla godkända, med ett undantag.«

yrkesverksamma fotografer svarade hälften att uppdragsgivare nekat dem uppdrag när de informerat om handläggningstiderna.

På Lantmäteriet är man medveten om läget.

– Det är en fruktansvärd situation. Och visst, det är helt oacceptabelt att det är så här, säger Anders Wike, funktionschef på Lantmäteriet.

Men de kan inte själva göra något för att påverka det, konstaterar han. Det är en fråga om resurser.

– När vi fick ansvar för tillståndsgivningen kom det in 700 ärenden per år. Förra året landade vi på 23 000, samtidigt som våra anslag i praktiken är oförändrade.

Han berättar att de i genomsnitt hantlar ett ärende med tillståndsgivning på 20 minuter.

– Vi strävar hela tiden efter att effektivisera mer, men det får inte finnas risk för slarv. Och något AI-stöd är inte aktuellt, det säger Försvarmakten tvärt nej till. Å andra sidan tycker jag att 20 minuters handläggning måste betraktas som väldigt effektivt.

Det är alltså den långa kön av ärenden som ställer till det.

– Vi är också skyldiga att ta oss an dem i tur och ordning. Det går alltså inte att prioritera yrkesfotografer framför privatpersoner.

Möjligen kan det nu skönjas ett ljus i tunneln. För två år sedan gav regeringen Transportstyrelsen i uppdrag att analysera hur användandet av drönare kan vidareutvecklas i Sverige. Syftet med uppdraget var att »främja en säker, hållbar och effektiv användning av drönare som tar hänsyn till nationella förutsättningar men också till allmänna och enskilda intressen«.

Transportstyrelsens rapport »En konkurrenskraftig drönarbransch i Sverige« kom i höstas och där konstaterar myndigheten att »det finns behov av att se över regelverket för

att utröna om det kan anpassas till dagens situation och morgondagens utveckling«.

Rapporten har nu varit ute på remiss, bland annat hos Lantmäteriet som skriver i sitt svar att de »har i de senaste årens budgetäskanden, utan framgång, sökt ytterligare medel för att täcka de kostnader som volymökningen medför«.

Vad detta leder till är dock oklart. Tomas Brolin, enhetschef på Landsbygds- och infrastrukturdepartementet, skriver i ett mejlsvår till oss att förslag och synpunkter just nu analyseras, och att »regeringen avser återkomma i lite olika former«.

En tänkbar väg framåt skulle eventuellt kunna vara att återgå till hur det fungerade före 2016, då Försvarmakten hade möjlighet att ge fotografer som kunde visa att de förstod lagstiftningen så kallad självgranskningsrätt för flygfoton i en specifik region.

Det här är något som både Fredrik Larsson och Annci Gustavsson tycker vore helt rimligt, inte minst eftersom det är så ytterst ovanligt att de får avslag på sina ansökningar om spridningstillstånd.

– Jag har skickat in tusentals bilder och filmer och fått alla godkända, med ett undantag. Efter att Lantmäteriet plockat bort några pixlar ett par kilometer bort så var det grönt ljus för den bilden också, säger Fredrik Larsson.

Samma erfarenhet har Annci Gustavsson, som har använt drönare i snart tio år.

– Jag har fått nekande en gång. Då var det en sjö utanför Eskilstuna som var med i bild, och där fanns det tydligen något som var känsligt för Försvarmakten, säger hon.

– Något slags certifikat för godkända fotografer vore toppen. Jag vill verkligen inte bryta mot lagen, men jag vill inte heller bli av med mina uppdrag.

SFF OCH DRÖNARFRÅGAN

Astrid Nymansson, jurist på SFF, ger sin syn på reglerna:

■ **Hur ser du på lagstiftningen kring drönarfoto?**

– Den slår fel, eftersom teknikutvecklingen har gått starkt framåt utan att lagen har anpassats.

■ **Vad innebär det i praktiken?**

– Det tvingar fotografer att antingen riskera uppdrag eller att bryta mot reglerna. Och sådana regler ska vi inte ha, de urholkar trovärdigheten för rättssystemet i stort.

■ **Vad bör hända nu då?**

– På SFF tror vi att självgranskningsrätt för fotografer kan vara en fungerande lösning. Då behåller man syftet att skydda känslig försvarsinformation, samtidigt som fotografer och filmare får möjlighet att utöva sina yrken.

SARA ARNALD
FOTOGRAF &
SKRIBENT

Generalist, javisst

Att bli generalist kan vara en strategi för överlevnad och tillväxt. Det handlar inte om att vara medioker på mycket, utan att utveckla en bred och solid kompetens.

En gång i tiden var vårt yrke tydligare definierat. Vi valde inriktning och slipade på färdigheter. Kanske byggde du också ett helt varumärke kring en spetskompetens inom fotografi, till exempel porträtt, arkitektur, mat eller produkter. Att bli riktigt bra på en sak, att äga sin nisch, kunde vara nyckeln till högre priser och en stabil kundkrets.

Men världen snurrar snabbare och yrkesrollen har förändrats. Den ekonomiska turbulensen tvingar företag att tänka om, och den teknologiska utvecklingen med AI i spetsen skakar om vår värld. Jag vill hävda att det i detta dynamiska landskap är bättre att vara generalist än specialist.

Dagens uppdragsgivare förväntar sig också mer än »bara« en fotograf. De söker en visuell partner som förstår deras behov i ett bredare perspektiv. Det handlar inte bara om att leverera tekniskt korrekta bilder, utan också att bemästra både stillbild och rörligt, bidra med idéer, göra montage, spela in ljud, klippa, texta, skapa innehåll som engagerar på sociala medier och att ha en förståelse för hur olika visuella format samverkar. Att ha många färdigheter och lära sig fler programvaror än enbart de som är relaterade till fotografi är inte längre »nice to have« – det är »need to have«. Uppdragsgivare älskar att spara tid och pengar, vilket de gör när de slipper samordna flera olika leverantörer för ett projekt.

Att vara generalister kräver att vi ständigt lär oss nya saker och att vi utmanar oss kreativt och tekniskt. Det innebär att ha fler ben att stå på och att därmed bli mindre sårbar för tekniskifften. AI utvecklas snabbt, men är fortfarande begränsad i sin förmåga att hantera komplexa uppdrag som kräver kreativitet, situationsanpassning och en förståelse för mänskliga relationer. Genom att kombinera fotografisk expertis med andra visuella färdigheter kan du skapa en unik mänsklig kompetens som är svårare för maskiner att replikera.

Har du ingen lust att bli allkonstnär? Då kanske lösningen kan vara att erbjuda

utbildningar och workshoppar i det du redan kan. Erbjud ljussättning för företag som vill fotografera inhouse men inte har kunskapen. Skriv om fototeknik för webbsajter eller tidskrifter? Erbjud printtjänster eller hyra ut din utrustning eller studio när du inte behöver den? Den ekonomiska verkligheten tvingar oss att vara pragmatiska och leta nya typer av uppdrag.

Att vara generalister kräver att vi ständigt lär oss nya saker och att vi utmanar oss kreativt och tekniskt. Det innebär att ha fler ben att stå på.

Eller ännu bättre: Skapa ett powerhouse genom att gå ihop med andra för att ni tillsammans kan erbjuda ett bredare tjänsteutbud. Sitter du idag med andra fotografer kan det alltså vara en idé att istället söka sig till en arbetsplats där det också sitter en copywriter, en grafisk designer, en retuschör, en webbdesigner och kanske en regissör. Kanske en agent? Ljudproducent? Eller en hel reklambyrå?

Jag lovar att det ger betydligt fler synergieffekter än att sitta ensam eller tillsammans med andra som erbjuder samma tjänster som du. 📷

DESIGNKAMERA I FIN FORM

Sigma BF är en fullformatskamera (24 MP) för L-mount med en unik design. Kamerakroppen har frästs ur ett enda aluminiumblock. Den saknar minneskortplats till förmån för en inbyggd 230 GB SSD och bilder kan säkerhetskopieras direkt till en ansluten hårddisk via USB C. Kameran kan filma i 6K video och har enkla kontroller med fokus på funktion och estetik. Pris: 28 000 kr inklusive moms.

KOMPAKT MELLANFORMAT

Fujifilms X100-serie har blivit mycket omtyckt och Fujifilm hoppas nu på samma framgång med nya GFX100RF som kombinerar en 102 MP mellanformatssensor med ett fast 35 mm f/4-objektiv. Den kompakta kameran väger 735 g och är vädertätad. Den saknar optisk sökare och har central slutare för blixtsynk upp till 1/4000s. Ett antal färdiga beskrifningslägen finns, inklusive panoramafomat.

Fujifilm GFX100RF säljs i svart eller silver med ett rekommenderat pris på 65 999 kronor inklusive moms.

TA KONTROLL ÖVER LJUSET

Datacolor LightColor Meter är ett kompakt verktyg för snabba och precisa mätningar av ljusstyrka och färgtemperatur. Enheten ansluts trådlöst via Bluetooth till en app (iOS/Android) på smartphone eller surfplatta. Den kan mäta alla typer av belysning, inklusive kontinuerligt ljus och blixtljus. Levereras med två magnetiska fästen, etui och batterier. Rekommenderat pris är 4 990 kr inklusive moms.

f/ 6,3 ISO 200
1/80 Obj: 24-70 mm

inställningar

CAMILLA SVENSK:

»HAPPY SOCKS är kanske den absolut roligaste kunden jag haft förmånen att jobba med genom åren. Att få jobba med en kul produkt tillsammans med ett kreativt team med högt i tak kan liksom inte gå fel nänstans. Det kan spåra ur. Men inte gå fel.

När Rolling Stones-kollektionen skulle lanseras hade ad:n byggt en högtalarrattrapp i bjärt rosa och införskaffat en infinityspegel. På min lista stod att fundera ut hur vi kunde få till ett »rum« och ett ljus som kunde matcha Mick Jagers energi och ge en känsla av världsarena. Jag valde därför att vända mig till en ljus-tekniker som jag jobbat

mycket med i eventvärlden. Och istället för att bara guida mig rätt i scenljusdjungeln utifrån en beskrivning av vad jag sökte valde han att hoppa på tåget och hjälpa mig så att vi kunde programmera ljuset för varje individuell bild tillsammans med vår ad på plats under plåtningen. Ett drömsamarbete.

Svartmålade kapaskivor och svarta filttyg fick utgöra kulissen. Gärna med lite synliga sladdar, stativben och fotavtryck för att få till den där lite oputsade rock'n'roll-känslan. Och rök, såklart. Massor av rök som vi sedan har färgat i postproduktion.

På just den här bilden har vi lånat in vår creative direc-

tor som modell och för att få till posen hänger han i en balk i taket. Alla kan ju inte vara Mick Jagger.

Och det är någonstans i just det ögonblicket som magin infinner sig. Jag står med kameran riktad mot ett skådespel som heter duga. Han som står högst upp i näringskedjan dinglar från en balk i taket, han som lagt grunden för kampanjen har stått hemma och byggt och målat utifrån en vision, han som kan allt om ljus adderar sin touch och det hela kulminerar i en känsla av absolut självklarhet. Det är klart att det ska vara och se ut just så här.«

Hur planerar du din semester?

Som frilansare kan det vara knepigt att helt checka ut en månad mitt i sommaren och att tacka nej till både uppdrag och sommar. Vi pratar med tre frilansfotografer om hur de lägger upp arbetsåret.

SELINA MALIK

Vem är du, var bor du?

– Jag bor i Lund och är specialiserad djurfotograf och mest känd för mina hundfotografier. Jag fotograferar även barn och familjer samt företag. Förutom att arbeta som fotograf arbetar jag även som illustratör och miljövetare inom offentlig sektor samt danslärare.

Tar du sommaresemester? Eller är du ledig andra tider på året?

– Jag är nog med att ta en ordentlig semester från alla mina olika arbeten. Under denna tid tackar jag nej om uppdrag trillar in. Jag svarar sporadiskt på e-post och har igång ett autosvar.

Vad ska du göra på semestern?

– Jag har faktiskt inga planer. Det ska bli skönt att få vara hemma och bara slappa, eller åka på utflykt med familjen.

Vilken typ av jobb brukar du ha och hur ser året ut?

– I år kommer jag att lyfta fotografier som jag redan tagit i olika rum. Jag kommer att ha mindre utställningar och satsa på egna projekt.

Lägger du undan pengar för att ha råd med semester?

– Nej, men jag försöker att ha ett sparkapital för roliga händelser.

Hur kopplar du av från jobbet?

– Jag tänker ofta i bilder och väljer att lämna kameran hemma när jag ledig och ute i naturen. Har jag med kameran så börjar jag automatiskt leta efter fina motiv och se »genom kameran« istället för att uppleva nuet.

Låter du kameran eller mobilkameran vila på semestern?

– Mobilen kan följa med, men jag låter den gärna vara nerpackad i en väska. Det är så mycket roligare då och jag är mer närvarande. 📱

EMELIE ASPLUND

Vem är du, var bor du?

– Jag är utbildad vid Nordens Fotoskolan och jobbar som frilansfotograf i Göteborg. Mina uppdrag är en blandning mellan porträtt, reportage, verksamhetsbilder och reklam.

Tar du sommaresemester? Eller är du ledig andra tider på året?

– Jag brukar vara ledig, men det kan ju också vara uppdrag som ska göras på specifika tider på året.

Vad ska du göra på semestern?

– Mitt mål är att bada varje dag innan frukost och minst ett par gånger till under dagen. Jag är också fotbollsförälder så jag kommer att finnas vid sidlinjen på ett antal cuper i sommar för att heja.

Vilken typ av jobb brukar du ha och hur ser arbetsåret ut?

– Jag har olika uppdrag, främst reportage och porträtt. De är ganska jämnt över året, ibland blir det mer intensiva perioder. Det går aldrig riktigt att veta när de perioderna kommer.

Hur lägger du undan pengar för att ha råd med semester?

– Sparar under året.

Hur kopplar du av från jobbet?

– Jag kopplar av när jag är med familjen och när jag träffar vänner. Att läsa är också avkoppling. Jag kan absolut ha på ett bildtänk även om jag inte jobbar. Det händer ofta när jag ska se på film, då tänker jag mer på ljussättningen, vilket gör att jag missar handlingen.

Låter du kameran eller mobilkameran vila på semestern?

– Det blir många, många bilder. Motiven kan visserligen vara en upprepning, men ljuset är alltid nytt. 📱

ANNA KERN

Vem är du, var bor du?

– Jag bor på Värmdö och har arbetat som fotograf sedan slutet av 1990-talet, på senare år främst inom inredning.

Tar du sommaresemester? Eller är du ledig andra tider på året?

– Det brukar vara lugnt med jobb i början och mitten av juli, så då blir det lite ledighet. Annars blir det ofta några veckor ledigt i februari eller mars. Men det varierar från år till år.

Vad ska du göra på semestern?

– Har inte planerat någon semester än i år.

Vilken typ av jobb brukar du ha och hur ser arbetsåret ut?

– En blandning av kommersiella och redaktionella jobb. De redaktionella jobben har blivit betydligt färre. Jobben följer ofta ett mönster. En del jobb i januari, sedan lite lugnare. Ofta mer framåt sena våren och sommaren. Lugnare i början och mitten av juli. Sedan drar det igång igen i slutet av juli. Ofta jättelugnt i november och sedan mer jobb i december.

Hur lägger du undan pengar för att ha råd med semester?

– Jag har under många år försökt spara och ha extra pengar privat och i företaget eftersom man som frilans inte har några garantier. Jag har varit ensamförsörjare till två barn i tolv år, så jag behöver ha en buffert.

Hur kopplar du av från jobbet?

– Jag tar mycket bilder även under ledigheterna, egna projekt och resebilder. Planerar ofta resor utifrån bilder jag vill ta. Även om jag tar bilder så slipper jag tänka på de »vanliga« jobben. Ja, jag tänker nog mest hela tiden i bilder. 📱

ANDERS ALM

fråga
juristen

FÖRBJUDET I SKOLAN?

I informationen jag fick hem om mitt barns skolavslutning står det att det är förbjudet att fotografera. Får skolan verkligen göra så? /Isabelle

SVAR: Huvudregeln är att det är fritt fram att fotografera på allmän plats. Skolans egna lokaler är inte att räkna som allmän plats, så om skolavslutningen äger rum på skolan får rektorn fatta beslut om ordningsregler som förbjuder fotografering inne i lokalen.

Ett fotoförbud kan vara motiverat av att det går barn på skolan med skyddad identitet, eftersom risken att bilder sprids, exempelvis på sociala medier, skulle kunna få så pass allvarliga konsekvenser.

GÄLLER ÅNGERRÄTT?

Jag har precis börjat bygga upp en verksamhet som bröllopsfotograf och fick höra att man måste ge brudparet rätt att ångra sin bokning. Vad gäller egentligen? /Caisa

SVAR: När man som professionell fotograf riktar sig mot beställare som är privatpersoner måste man ta hänsyn till de särskilda regler som gäller i avtal med konsumenter. Konsumentlagstiftningen är en skyddslagstiftning för konsumenten och det går typiskt sett inte att avtala bort regler som är till förmån för konsumenten, vilket innebär att det ställs höga krav på enskilda näringsidkare.

Det är viktigt att skilja mellan »ångerrätt» och andra regler om avbeställning eller reklamation. Den särskilda »ångerrätten» gäller distansavtal i 14 dagar och utan att beställaren uppger någon särskild anledning. Distansavtal är alla avtal som träffas »utanför affärslokaler», exempelvis

när man som bröllopsfotograf får uppdrag via sin hemsida, via mejl eller ett digitalt möte, men även när man gör upp med en kund på ett kafé eller annan offentlig plats.

Lagen ställer också höga krav på hur man informerar konsumenten om rätten att ångra sin bokning, annars kan rätten att dra sig ur avtalet förlängas i upp till ett helt år.

PÅ INSTAGRAM?

En av mina Instagrambilder dök upp i en annons för en klädkedja på nätet?! Vad kan jag göra? /Marc

SVAR: Att publicera dina bilder utan tillstånd utgör ett intrång i din ensamrätt enligt upphovsrättslagen, alltså din rätt att bestämma hur och när dina bilder används. Du har också rätt att bli namngiven som fotograf när dina bilder används.

Jag föreslår att du kontaktar företaget och uppmärksammar dem på att din bild används utan ditt tillstånd, förslagsvis frågar du hur detta kan ha gått till. Du har säklart rätt att kräva att företaget tar ner bilden från sina kanaler och vidtar åtgärder för att spridningen upphör. Innan du tar kontakt bör du för säkerhets skull ta en skärmdump på annonsen.

Du har även rätt till ersättning för den otillättna användningen – vad det hade kostat om de hade licensierat användningen. Rätten har du även om företaget menar att de använt bilden av misstag. Det är dessutom praxis att företaget, utöver en marknadsmässig ersättning, kompenserar dig för själva intrånget och för att de inte namngivit dig.

Har du en fråga? Skicka den till jurist@sfoto.se.

Från Anders Alms projekt »Antropocen«.

stipendier

Nya stipendiater utsedda

I samband med årsstämman utsågs årets rese- och utbildningsstipendiater: Anders Alm, Lotta Törnroth och Paul Wennerholm. Ovan ses en av Anders Alms bilder som fick stipendiet med motiveringen:

»Bilderna i Anders Alms projekt »Antropocen« berör vår tids förhållande till naturen. Vi kliver omedvetet in i en ny tidsålder. Med stillsamma monumentala bilder som är både skrämmande och poetiska synliggör Anders Alm den mänskliga rovdriften. Tekniken förstärker det starka budskapet. Stipendiet hoppas vi ska ge Anders Alm möjlighet att vidareutveckla ett redan väl genomtänkt projekt, var det än hamnar rent geografiskt.«

Nästa ansökan öppnas i januari 2026. Håll utkik efter alla våra stipendier i nyhetsbrev och på hemsidan.

Läs om SFF:s stipendier på sfoto.se eller håll utkik i våra utskick.

förbundet

UPPDATERING AV ARVODESNIVÅER I PRISGUIDEN

Vart tredje år gör vi en uppdatering av Prisguiden baserad på statistik från enkäter. Under maj månad har vi arbetat med att kartlägga om nivåerna har förändrats sedan den förra arvodesundersökningen gjordes våren 2022, och lagom till sommaren lanserades uppdaterade arvodesnivåer. Särskilt fokus lades i år på att utveckla Prisguidens delar om arvoden för digital publicering. Prisguiden är den mest besökta sidan på sfoto.se.

Maria Lindberg föreläser om AI.

SÅ KAN DU HA NYTTA AV AI

Maria Lindberg, fotograf och fotolärare, berättar om hur AI kan användas till allt från att bolla idéer till att göra bildskisser för kundpresentationer. 26 augusti kl. 9.00-10.00, på Teams. Anmäl dig på hemsidan.

OM KUNDEN INTE BETALAR – RÅD FRÅN EXPERTEN

Vår samarbetspartner Företagarna går igenom hur du får betalt för dina tjänster – från betalningspåminnelse till eventuell juridisk tvist. 21 oktober kl. 9.00-10.00, på Teams. Anmäl dig på hemsidan.

Daniel Grizelj, Eva Lindblad, Ann Eringstam, Petter Engman, Jonas Berg, Simon Mlangeni-Berg, Anna Nordström, Lena Granefelt.

Nya styrelser i förbunden

DEN 9 MAJ HÖLLS ÅRSSTÄMMA i Svenska Fotografers Förbund samt Fotoförfattarna. Jonas Berg valdes till ny ordförande i Förbundet och därtill valdes Petter Engman in som ledamot och Daniel Grizelj som suppleant. I Fotoförfattarna valdes Roine Magnusson in som ledamot i Fotoförfattarna. Därmed tackades Förbundets tidigare ordförande Tuana Fridén av liksom Jan Töve som varit suppleant i Förbundets styrelse och ledamot i Fotoförfattarna. Stämman valde också Ewa Stackelberg till ny förtroendevald revisor och tackade av Dan Pettersson. Därtill beslutade stämman om nya arvoden för SFF:s styrelse, om en maxgräns för förtroendeuppdrag samt om en översyn av IR-systemet. I samband med årsstämmorna bjöds det också på samtal mellan fotografen Gustav Gräll och kollegorna Elin Berge och Karl Nordlund. Fotoförfattarnas Paris-stipendium delades ut till Erik Viklund, och även Grez- och Kavalla-stipendiaterna uppmärksammades.

NY GUIDE FÖR ATT HJÄLPA DIG I JURIDISKA FRÅGOR

SOM KOMPLEMENT till vår pris- och marknadsrådgivning har vi den välbesökta Prisguiden och som komplement till vår Företagsrådgivning lanserade vi 2023 Företagarguiden. Nu har turen kommit till en juridisk guide för att ge stöd för enklare frågor innan kontakt med vår juridiska rådgivning per telefon och e-post. Guiden har liksom rådgivningen fokus på upphovsrättsliga frågor men kommer även in på annan, för yrkeskåren viktig lagstiftning,

SÄKERSTÄLL ATT DINA BILDER LEVER VIDARE

MIA BENGSSON PLYNNING, som tagit fram den nya Förvaltningsguiden, går igenom hur du bäst sorterar och lagrar ditt eget bildarkiv för framtiden. 9 september kl. 9.00-10.00, på Teams.

SÅ GÖR DU EN FOTOBOK

JANNE RIIKONEN driver förlaget Kult Books, och är själv fotograf och formgivare. Här går han igenom hur en fotobok blir till. 23 september kl. 9.00-10.00, på Teams. Anmäl dig på hemsidan.

FILMA MED STILLBILDSKAMERAN

FOTOGRAFEN och filmaren Lars Dareberg delar med sig av sina tips för att göra rörligt med din vanliga kamera. 7 oktober kl. 9.00-10.00, på Teams.

Lars Dareberg ger sina bästa tips.

Malin Ehrling lär ut hur man säljer.

SÄLJ UTAN ATT SÄLJA

HÄR BERÄTTAR Malin Ehrling, fotograf och businessmentor, hur du gör för att både synas bättre och sälja mer – utan att kompromissa med din personlighet. 18 november kl. 9.00–10.00, på Teams. Anmäl dig på hemsidan.

NYA MEDLEMMAR

Alba Åhlander, Sköndal; **Andreas Renlund**, Bagarmossen; **Angelica Utterberg**, Karlsborg; **Anh Nguyen**, Jonsered; **Anna Saara Marxén**, Varberg; **Annica Nordlund**, Boden; **Birgit Leistmann-Walsh**, Stockholm; **Christer Tille**, Oskarshamn; **Dan Söderlund**, Mariestad; **Daniel Grizelj**, Göteborg; **Elin Wistedt**, Malmö; **Fannie Karlsson**, Umeå; **Gomer Swahn**, Hedemora; **Jeffrey Wall**, Sollefteå; **Jens Reiterer**, Tyresö; **Johan Erik Lallerstedt**, Stockholm; **Johan Frisk**, Lerum; **Jonas Andersson**, Stockholm; **Jonas Wahlin**, Stockholm; **Kathryn Wood**, Trelleborg; **Kim Rehnfeldt**, Väddö; **Lisa Gustafsson**, Lysekil; **Louise Dahlström**, Västra Frölunda;

Makan E-Rahmati, Hägersten; **Marcela Diaz**, Stockholm; **Marie-Louise Källström**, Stockholm; **Marie-Thérèse Karlberg**, Saltsjö-Boo; **Martin Rosengren**, Älvsjö; **Martina Lundborg**, Kungälv; **Mikaela Wallenius**, Torslanda; **Niklas Katajamäki**, Fagersta; **Ola Jeppsson**, Stocksund; **Olga Demiankova**, Bromma; **Pamela Nilsson**, Glemmingebro; **Peter Bladskog**, Göteborg; **Rebecka Uhlin**, Hägersten; **Robie Aqvilin**, Burseryd; **Simon Hallberg**, Järfälla; **Stefan Gustafsson**, Göteborg; **Tobias Åhlberg**, Avesta; **Åsa Torell**, Sollefteå.

HEJ MEDLEM!

Hej, Angelica Utterberg! Varför blev du medlem i SFF?

– Som ensamföretagare står man ofta inför beslut som kan vara svåra att ta helt på egen hand, som frågor om avtal, arvoden, teknik och bildhantering. Att ha någon att vända sig till, bara för att dubbelkolla eller för att få svar på olika frågor, känns både tryggt och värdefullt. Förbundet ger mig inte bara den hjälpen, utan också inspiration – i form av föreläsningar, möjligheten att söka stipendier, och inte minst tidskriften som landar i brevlådan. Det är något fint med att kunna spegla sig i andras erfarenheter och yrkesvardag – att känna att man är en del av ett sammanhang.

Angelica Utterberg, nybliven medlem i SFF.

ANNA NORDSTRÖM
VICE ORDFÖRANDE I SFF

Ensam är inte stark – precis tvärtom

SOLIDARITET. SMAKA PÅ ORDET. Känn hur det ligger i munnen. Lite kantigt kanske. Lite 1970-tal. Jag är uppvuxen med det där ordet – det fanns på banderoller, i sånger och på klistermärken. Det var en självklar del av luften jag andades. Tillsammans var stark. Ensam var något man bara var om man verkligen ville.

Sedan hände något. Kanske var det 80-talets axelvaddar, kanske var det individualismen, kanske bara livet. Vi gick från vi till jag. Från folkrörelse till frilans. Och idag är vi mitt i en verklighet där man som fotograf ofta står rätt ensam – med sina fakturor, sina upphovsrätter, sina tekniska trasor och sina kreativa kriser.

Det är lätt att känna sig som en ö i det där havet av bildflöden och algoritmer. Även om vi är många, så är det inte alltid lätt att hitta varandra. Och det är där ett förbund som Svenska Fotografers Förbund (SFF) kliver in – inte som en torr byråkratisk rest från förr, utan som en levande plattform

Det är lätt att känna sig som en ö i det där havet av bildflöden och algoritmer. Det inte alltid lätt att hitta varandra.

för just samhörighet. Ett nav för dig som vill känna att du är en del av något större, samtidigt som du fortsätter vara den fria själ du är.

För vet du? Det är inte småsaker SFF jobbar med. Vi driver frågor som är för stora för att en enskild person ska orka ta i dem. Ersättningar, bildrättigheter, upphovsrätt, trygghetssystem. Sådant som påverkar oss alla, oavsett om vi gör konstfoto i ett mörkt skafferi eller kommersiellt i neonljus.

Men det handlar inte bara om politik och fina ord på papper. Det handlar också om att ha någon att ringa eller mejla när man undrar något om sin prissättning eller när något juridiskt strular. Att få svar. Att inte behöva känna sig dum, ensam eller för liten. Men också veta att du har kollegor runt om i Sverige som förstärker varför du låg vaken i natt och funderade på hur du bäst formulerar din offert för att låta attraktiv eller över vilken ljusformare du ska använda till nästa porträtt.

Att vara med i SFF handlar om delaktighet. Om att säga: Jag vill vara med och forma villkoren för oss som jobbar med bild. Jag vill att vi ska få det bättre – tillsammans. Jag vill ha ett sammanhang där både jag och min praktik får plats med villkor som är mänskliga och där upphovsrätt respekteras.

Så. Solidaritet. Samhörighet. Delaktighet. Gamla ord, kanske. Men fortfarande brännheta. Kanske till och med viktigare än någonsin.

Ganska bra skäl till varför du är med i Svenska Fotografers Förbund och även goda argument till att värva en fotokollega som ännu inte är med, men som vill bli en del av vår gemenskap och framtid. 📷

utställningar

■ **NINA KORHONEN**

ETC solpark, Katrineholm
Visas till 20 juli

■ **JAPANSKA FOTOGRAFER
MÖTER KATAKLYSMEN**

Landskrona foto, Landskrona
Visas till 31 augusti

■ **ANNA CLARÉN,
HANNAH MODIGH OCH
EWA STACKELBERG**

Fotografiska, Stockholm
Visas till 31 augusti

■ **JULIA LINDEMALM**

Arbetets museum, Norrköping
Visas till 7 september

■ **DOKFOTOSALONG**

Arbetets museum, Norrköping
Visas till 18 januari 2026

■ **KARY H. LASCH**

Stadsmuseet, Stockholm
Visas till 2 november

■ **MC COBLE &
LOUISE WOLTERS**

SJCD/Västerbottens
museum, Umeå
Visas till 28 september

■ **JOHAN JENNY
EHRENBERG**

Abecita popkonst & foto, Borås
Visas till 5 oktober

■ **PAU BUSCATÓ**

Abecita popkonst & foto, Borås
Visas till 5 oktober

■ **ANTON CORBIJN**

Fotografiska, Stockholm
Visas till 12 oktober

■ **ANDY ALLEN-OLIVAR
OCH NILS JOHANSSON**

Postmuseum, Stockholm
Visas till 31 oktober

■ **SARA STARKSTRÖM**

Borgholms slott, Borgholm
Visas till 2 november

KIRSTY MITCHELL

■ **KIRSTY MITCHELL**

Mitchells magiska värld

Den brittiska fotografen Kirsty Mitchells utställning »Wonderland« visas nu på Falsterbo Photo Art Museum. I ett magiskt möte mellan sorg och skönhet har Mitchell skapat drömska fotografier inspirerade av barndomsminnen och natur, som en väg ut ur sorgen efter sin mors bortgång. Utställningen bjuder på blomstrande skogsscener och sagoväsen som berör och förtrollar.

Falsterbo Photo Art museum, Falsterbo | Visas till den 2 november

LARSÅKE THURESSON

■ **LARSÅKE THURESSON**

Utställningen »Ikoner« visar Larsåke Thuressons bilder av över 300 musiklegender från 1960- och 1970-talet. Här visas en svunnen era då artister som Bob Dylan, Beatles och Abba dokumenterades på nära håll.

Vida museum & konsthall,
Halltorp, Öland
Visas till den 14 september

■ NO 2/2025

Ansvarig utgivare

Oskar Hammarkrantz
oskar.hammarkrantz@sfoto.se

Chefredaktör (tf)

Oskar Hammarkrantz

Art direction och layout

Anton Hull och Maria Loohufvud,
Pasadena Studio
hello@pasadenastudio.se

Korrektur Maria Taubert

Redaktionsråd

Jonna Dagliden Hunt, Anna
Henriksson, Heather Ferrigan,
Peter Wiklund, Sophie Tisell.

Repro Torndahl

Omslagsbild

Senay Berhe

Tryckeri

Trydells, Laholm

Hemsida

fotografisktidskrift.se

Redaktionsadress

Artillerigatan 6, 5 trappor
114 51 Stockholm

För icke beställt material
ansvaras ej.

Prenumeration

Martin Halldin 08-700 00 06
prenumeration@sfoto.se
450 kronor/helår
700 kronor/helår, utland
bankgiro 274-9075

Lösnummer kan beställas
från kansliet för 125 kronor
inklusive moms.

**Vill du sälja Fotografisk
Tidskrift som lösnummer?**

ekonomitjanst@natverkstan.net

Annonser

annons@sfoto.se

Ägare

Svenska Fotografers Förbund (SFF)
Artillerigatan 6
114 51 Stockholm
08-700 00 06
sff@sfoto.se
www.sfoto.se

ISSN 284-7035

SVENSKA
FOTOGRAFRERS
FÖRBUND

Du som är medlem i SFF
kan synas i vår tjänst
Sök Fotograf. Fredrik
Rege är en av dem som
bildköpare kan hitta!

Skapa en profil du med
på sokfotograf.se

Vi har bett SFF-medlemmar att fånga tillfällena då det känns tryggt att vara försäkrad.

Fotografi: Kajsa Kax

Sekunderna efteråt är ett blurrigt bubbel – benen viker sig, vågen drar mig flera meter och saltvatten pressas in i munnen. Jag hinner knappt tänka innan jag undrar var min enda kamera är, den jag har för detta uppdrag i Gambia. När jag kommer upp till ytan skrattar mina modeller, men jag har omedvetet hållit kameran med en arm högt över vattenytan. Trots de enorma vågorna var vattnet grunt, vilket räddade mig och min utrustning. Och som tur är var jag tryggt försäkrad.

Du tar bilden. Vi tar hand om försäkringen.

Ring oss på 08-440 54 40 eller besök gefvert.se

Gefvert

En del av Söderberg & Partners